

Salli Helminen
Henna Juvonen

Pop- & jazzlaulunopetus pienryhmässä

Eri harjoitusmuotojen vaikutus oppimiseen ja ilmapiiriin

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Musiikkipedagogi (AMK)

Musiikin tutkinto, pop/jazz

Opinnäytetyö

23.4.2015

Tekijät Otsikko Sivumäärä Aika	Salli Helminen, Henna Juvonen Pop-laulunopetus pienryhmässä: Eri harjoitusmuotojen vaikutus oppimiseen ja ilmapiiriin 36 sivua + 4 liitettä 23.4.2015
Tutkinto	Musiikkipedagogi (AMK)
Koulutusohjelma	Musiikin tutkinto
Suuntautumisvaihtoehto	Pop/jazz pedagogi, Laulunopettaja
Ohjaajat	Lehtori Susanna Mesiä Lehtori Kukka-Maaria Rajalin
<p>Työn tavoitteena oli kehittää erilaisia työskentelytapoja kansalaisopiston pop-laulun ryhmäopetukseen. Kokeilemme käytännössä työskentelymuotoja, joiden toivomme helpottavan oppimista ja opettamista yksinlaulun ryhmäopetuksessa. Toteutimme opinnäytetyömme case-tutkimuksena erään eteläsuomalaisen kansalaisopiston kurssilla. Vertailimme mielekkyyden sekä oppimisen kokemuksia opettajan, observoijan ja oppilaiden näkökulmista kolmella erityyppisellä oppitunnilla. Näillä tunneilla opettajana toimi Henna Juvonen ja observoijana Salli Helminen. Tutkimuksessa tarkastellaan ryhmäopetuksen eri muotoja kuten yksilöopetus ryhmässä, yhdessä harjoittelu ryhmänä sekä työskentelymuotojen yhdistelmää, jossa harjoitellaan ryhmässä, pareittain sekä yksin.</p> <p>Tutkimusaineisto koostuu observoijan muistiinpanoista, opettajan päiväkirjasta sekä oppilaiden palautteesta. Puramme oppitunneista keräämämme kokemukset aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin.</p> <p>Miten oppimisen ja ilmapiirin kokemukset muuttuivat tarkastelemillamme erilaisilla oppitunneilla? Keskeisenä havaintona huomasimme, että ryhmätyöskentelymuotoiset tunnit aktivoivat oppilaita enemmän kuin kurssilla yleisesti käytetty yksilöopetusta sisältänyt tunti. Koimme myös, että ryhmässä harjoittelu vapautti ja rentoutti tunnin ilmapiiriä, ja oppilaissa ei juuri ilmennyt jännittyneisyyttä toisin kuin heidän laulaessaan omalla vuorollaan ryhmän edessä. Oppilaiden palaute oli pääosin positiivista kaikista eri työskentelymuodoista, joskin osa oppilaista ilmaisi kaipaavansa koko kurssin mittakaavassa myös yksilöopetusta. Suurin oppilaiden antama negatiivinen palaute koski yksilöopetuksen lyhyttä yksilöaikoja sisältäneellä tunnilla.</p> <p>Jatkossa lisäisimme ryhmätyöskentelyn määrää tutkimuksen kohteena olleella kurssilla, mutta koimme että yksilövuoroilla harjoittelu on myös tarkoituksenmukaista esimerkiksi ennen matineaa. Koko kurssin työskentelymuotojen suunnitteleminen ryhmän toimintaa tukevaksi voisi auttaa ryhmäytymisessä ja laulu- sekä esiintymisharjoittelussa. Myös olosuhteiden kehittäminen, kuten transponoivan sähköpianon hankkiminen, vapauttaisi lisää aikaa itse opetustyöhön.</p>	
Avainsanat	Ryhmäopetus, yksilöopetus ryhmässä, laulunopetus

Authors Title	Salli Helminen and Henna Juvonen Teaching Pop Singing in a Group – Effect of Different Practice Methods on Learning and Atmosphere
Number of Pages Date	36 pages + 4 appendices 23 April 2015
Degree	Bachelor of Music Pedagogy
Degree Programme	Music
Specialisation option	Vocal Teacher
Supervisors	Susanna Mesiä, MMus Kukka-Maaria Rajalin, MMus
<p>This final project examines different kinds of practise methods of teaching pop singing in a group. The goal is to give an overview of practical working methods that help the students' learning but also the teacher's work. Our final project is a case study in which we examine three different ways of group teaching in practice in three different group singing lessons in an adult education centre in southern Finland. Henna Juvonen was the teacher of the course and Salli Helminen was present in the classroom as an observer. In this report, we discuss different kinds of practise methods for a group lesson, such as teaching one student at a time, practising with the whole group and a combination of individual, pair and group work. In this study, we explore how the different practise methods affect the students' experiences of learning and atmosphere in the lessons.</p> <p>The material of the study consists of the observer's notes, teacher's journal and students' feedback. We analyse the material using a content analysis method.</p> <p>How did the experiences of learning and atmosphere in the lessons vary? The most essential change was the increase in the students' activity in the lessons when they were practising as a group instead of having their brief session of individual instruction. The study concludes that the atmosphere of the lesson as well as the students seemed more relaxed when doing the exercises as a group. The feedback from the students was mainly positive concerning all the different practise methods, although some students expressed their wish for individual instruction during the whole semester. The main negative feedback concerned the shortness of their individual sessions.</p> <p>In the future, we would increase the amount of practising as a group during the course, although we consider that also the individual instruction is an appropriate method, for example, when practising solo performances for a concert. Small improvements in the classroom might also help in time management of the lessons, for example, having a transposing electric piano in the classroom. Also, it might be beneficial to plan the practise methods in a way that helps to build trust and to create a supportive atmosphere for group work. For example, working more as a group in the beginning of the semester and scheduling individual work for the sessions before the final concert.</p>	
Keywords	Group teaching, individual instruction in a group, vocal teaching

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Aiempi tutkimus instrumenttiryhmäopetuksesta	2
3	Työn käsitteitä	3
3.1	Ryhmä ja ryhmäytyminen	3
3.2	Ryhmäyttäminen	4
3.3	Ryhmäopetuksen eri muodot	5
4	Toimintakentän kuvaus	5
4.1	Kansalaisopistot, niiden rahoitus ja tavoitteet	5
4.2	Opiston opetussuunnitelma	6
4.3	Yksilötaitojen ryhmämuotoisen opetuksen haasteet	7
5	Tutkimusmenetelmä	8
5.1	Aineiston kerääminen	8
5.2	Aineiston analysointi	8
5.3	Mihin kysymyksiin pyrimme vastaamaan?	8
5.4	Tutkimuksen toiminnalliset ja eettiset haasteet	9
6	Case	10
6.1	Pop- & jazzlaulun perusteet -kurssi	10
6.2	Ensimmäinen seurantatunti	11
6.2.1	Ensimmäisen tunnin kulku observoijan näkökulmasta	11
6.2.2	Opettajan kommentit ensimmäiseltä tunnilta	14
6.2.3	Oppilaiden palaute ensimmäiseltä tunnilta	15
6.2.4	Johtopäätökset ensimmäisestä tunnista	17
6.3	Toinen seurantatunti	18
6.3.1	Toisen tunnin kulku ja observoijan näkökulma	19
6.3.2	Opettajan kommentit toisesta tunnista	20
6.3.3	Oppilaiden palaute toisesta tunnista	22
6.3.4	Johtopäätökset toisesta tunnista	23

6.4	Kolmas seurantatunti	24
6.4.1	Kolmannen tunnin kulku ja observoijan näkökulma	25
6.4.2	Opettajan kommentit kolmannesta tunnista	27
6.4.3	Oppilaiden palaute kolmannesta tunnista	29
6.4.4	Johtopäätökset kolmannesta tunnista	30
7	Pohdinta	32
	Lähteet	36
	Liitteet	
	Liite 1. Ryhmäyttäminen	
	Liite 2. Ensimmäisen tunnin harjoitteet	
	Liite 3. Toisen tunnin harjoitteet	
	Liite 4. Kolmannen tunnin harjoitteet	

1 Johdanto

Tarkastelemme opinnäytetyössämme kolmea erilaista työskentelymuotoa pop-laulun ryhmäopetuksessa case-tutkimuksen kautta. Kokeilemme käytännössä näitä eri toimintatapoja kansalaisopiston pop-laulun alkeiskurssin kolmella eri oppitunnilla. Tutkimuksemme kohteena ovat ryhmäopetustunnit järjestettiin erään suuren eteläsuomalaisen kaupungin kansanopistossa. Työn tavoitteena on tutkia miten eri ryhmätyöskentelymuodot vaikuttavat oppimiseen ja mielekkyyden kokemukseen sekä oppituntien ilmapiiriin oppilaan, opettajan ja observoijan näkökulmista. Kyseisillä tunneilla Henna Juvonen toimi opettajana ja Salli Helminen observoijana.

Tutkimuksen kohteena olevan kansanopiston ryhmäopetus on aiemmin järjestetty jakamalla 90 minuutin ryhmätunti yhteiseen 15–20 minuutin lämmittelyosioon sekä noin 7–8 minuutin henkilökohtaiseen aikaan oppilasta kohti. Tämä tarkoittaa, että oppilas osallistuu toimintaan aktiivisesti noin 22–28 minuuttia puolentoista tunnin oppitunnista. Halusimme selvittää, kokevatko oppilaat tunnin mielekkäämmäksi, jos he saisivat mahdollisuuden toimia aktiivisesti suuremman osan tunnista. Kolmeen suunnittelemaamme seurantatuntiin sisältyy yksi yksilöaikoja sisältävä tunti, yksi ryhmätyöskentelytunti sekä yksi yhdistelmätunti, joka sisältää ryhmä-, pari- ja yksilötyöskentelyä. Analysoimme oppilaiden antaman palautteen sekä opettajan ja observoijan näkemykset näistä eri työskentelymuodoista käyttäen aineistolähtöistä sisällönanalyysia.

Olemme molemmat työskennelleet musiikkipedagogiopintojemme aikana pop-/jazz-laulun yksilöopetuksen parissa. Yksilöopetuksen lisäksi olemme molemmat opettaneet laulua myös ryhmille; Henna Juvonen kansalaisopistossa 12 hengen erilaisia ryhmiä noin 1,5 vuotta ja Salli Helminen 2–4 hengen pienryhmiä yksityisessä musiikkikoulussa. Olemme kokeneet ryhmien opettamisen ajoittain haastavaksi, sillä ryhmän kanssa työskentely eroaa merkittävästi yksilöopetuksesta, johon koemme saaneemme laulunopettajan opinnoissamme enemmän työkaluja. Opinnäytetyömme kautta pyrimme kuvaamaan ryhmäopetuksen haasteita ja etuja, sekä tuomaan esille eri työskentelymuotojen vaikutusta käytännössä. Toivomme, että opinnäytetyöstämme olisi käytännön apua esimerkiksi ryhmänohjausta aloitteleville instrumenttiopettajille.

2 Aiempi tutkimus instrumenttiryhmäopetuksesta

Aiempaa tutkimusta ryhmämuotoisesta aikuisten laulunopetuksesta löysimme varsin vähän. Laulun opettamisesta ryhmässä lapsille ja nuorille kirjoittaa muun muassa Päivi Kukkamäki väitöskirjassaan laulun Suzuki-opetuksesta. Kukkamäki kehitti uuden laulunopetusmenetelmän ja siihen tarvittavan materiaalin. Kyseessä oli vauvasta asti aloitettu laulunopetus, jossa vanhemmat ovat tiiviisti mukana ja ryhmäopetus on olennainen osa opetusta (Kukkamäki, 2002).

Ryhmämuotoista opetusta käsittelee Ulla Kesälä tutkielmassaan *Yksin vai yhdessä?* (2005), jossa tarkastellaan pianon ryhmäopetusta ja opettajien kokemuksia siitä. Hän mainitsee ryhmäopetusmetodit kuten Suzuki, Kodaly ja Pace, ja Kesälän kokemuksen mukaan monet instrumenttiopettajat eivät ole välttämättä perehtyneet kyseisiin menetelmiin ja mahdollisesti tästä johtuen kokevat ryhmäopetuksen itselleen vieraaksi. Kesälä myös kertoo ryhmäopetuksen suosion nousseen musiikkioppilaitoksissa, mahdollisesti osittain taloudellisista syistä, mutta ei usko sen olevan ainoa syy ryhmäopetuksen saamaan suosioon. Kesälä kertoo huomanneensa oppilaittensa nauttivan suunnattomasti yhteissoitosta. Tutkielmassa vertaillaan aikuis- sekä lapsiryhmien opettajien kokemuksia ryhmäopetuksesta. Tutkimuksen aikuisryhmien opettajat opettivat työväenopiston pianonsoiton ryhmiä, joissa opetus tapahtuu osittain samalla tavalla kuin tutkittavassa ryhmässämme. Eli piano-oppilaille on oma noin 7 minuutin henkilökohtainen opetusaika, ja muun ajan he ovat tunnilla pääosin kuunteluoppilaina. (Kesälä 2005, 5, 48.)

Tuula Mattilan tutkielmassa (1987) vertaillaan pianonsoiton ryhmä- ja yksilöopetusta haastatteleamalla pianonsoiton opettajia. Tutkimuksessa haastatellut ryhmäopettajat löysivät erityisesti alkeisryhmäopetuksesta muun muassa seuraavia hyviä puolia:

- teoriaopetuksen yhtäaikainen opetus oppilaille
- oppilaille hyötyä toistensa kuulemista, oppiminen kokonaisvaltaisempaa
- vähentää esiintymisjännitystä sekä kehittää vuorovaikutustaitoja
- motivoi oppilaita harjoittelemaan terveen kilpailun kautta

Mattila mainitsee myös opettajien kokeneen ryhmäopetuksen yksilöopetusta vaativammaksi, sillä ryhmätunnit tulee suunnitella tarkemmin etukäteen ottaen opetusryhmän erilaiset oppilaat huomioon (Mattila 1987, 33-37).

3 Työn käsitteitä

3.1 Ryhmä ja ryhmäytyminen

Ryhmä on kolmen tai useamman ihmisen muodostama joukko, joka on vuorovaikutuksessa keskenään. Ryhmän voivat muodostaa primääriyhmät, jotka ovat pitkäkestoisia kuten perhe, suku ja ystävät tai sekundaariyhmät, joiden jäsenten suhteet ovat etäisemmät kuin primääriyhmillä. Sekundaariyhmisiin kuuluvat esimerkiksi harrastusryhmät tai oppimisryhmät (Jyväskylän yliopiston kielikeskus, verkkodokumentti). Pienryhmään kuuluu noin 3–12 henkilöä. Jäsenet tunnistavat ryhmänsä jäsenet ja kokevat kuuluvansa itse ryhmään. Jäsenillä on kaikilla vuorovaikutusta keskenään ja ryhmällä on yhteinen tehtävä ja tavoite. Tavoite voi olla jonkin työtehtävän läpivienti tai vaikka jalkapallon pelaaminen kerran viikossa (Avoin Yliopisto 2015, verkkodokumentti).

Jo toisilleen tutuista tai toisilleen tuntemattomista ihmisistä koostuvaa ryhmää ja sen muodostumista eli ryhmäytymistä käsitellään usein ryhmäprosessina, eli miten ryhmä organisoituu toimivaksi kokonaisuudeksi. Teoksessaan Ryhmäilmiö Jauhiainen ja Eskola (1994) kuvaavat Tuckmanin 1965 kehittämää mallia ryhmän muotoutumisvaiheista, joita ovat:

1. Muotoutumisvaihe (forming)

Jäsenet ovat vielä epävarmoja itsestään ja kuulumisestaan ryhmään. He pyrkivät orientoitumaan tilanteeseen ja löytämään hyväksyttävän toimintatavan. Tässä vaiheessa riippuvuus ohjaajasta on vielä suuri. Tällöin ohjaajan tärkein tehtävä on ryhmäyttäminen.

2. Kuohuntavaihe (storming)

Ryhmän jäsenet testaavat toisiaan ja ohjaajaansa. Mielenkiintoa vaihdetaan ja oppilaat uskaltavat ilmaista jo henkilökohtaisia kannanottojaan. Ryhmässä saattaa syntyä konflikteja ja jopa kapinointia. Tällöin ohjaajan tärkein tehtävä on kuunteleminen, keskusteleminen ja asioiden ja päätösten perusteleva.

3. Normienluomisvaihe (norming)

Kuohuntavaiheen ristiriidoista on selvitty ja ilmapiiri selkiintyy. Tällöin luodaan yhteiset käyttäytymissäännöt ja normit. Ryhmä alkaa tuntemaan yhteenkuuluvuutta ja tunne oman joukon erinomaisuudesta on myös tavanomaista. Ohjaajan rooli on tällöin tarkkaileminen ja ryhmän neuvominen.

4. Toteuttamisvaihe (performing)

Ryhmän jäsenet ovat oppineet tulemaan toimeen ja kykenevät nyt yhdessä selviämään ryhmän haasteista toisiaan tukien. Roolit ovat muotoutuneet ja ne joustavat yhteisen tavoitteen hyväksi. Ohjaajan rooli on kysyminen, opastaminen ja myös pidättäytyminen. (Jauhiainen, Eskola 1994, 93.)

Tuckman lisäsi teoriaansa vuonna 1977 kohdan viisi, joka on ryhmän hajoaminen (adjourning), (Jyväskylän Yliopiston kielikeskus 2015, verkkodokumentti). Tällöin ryhmä voi kokea voimakkaita tunteita: surua, haikeutta, kiitollisuutta ja eroahdistusta. Lopetus-työ on tärkeää (Amk, Teorioita ryhmän kehitysvaiheista 2015, verkkodokumentti).

3.2 Ryhmäyttäminen

Mikko Aalto esittää teoksessaan Ryppäästä ryhmäksi, että ryhmäyttämisen tarkoitus on lisätä jäsenten luottamusta toinen toisiinsa ja kasvattaa sen myötä turvallisuuden tunnetta ryhmässä (Aalto 2000, 103). Turvallisuus muodostuu erilaisista komponenteista, joita ovat luottamus, hyväksyntä, avoimuus, tuen antaminen sekä sitoutuminen ryhmään. Luottamus on heittäytymistä niin psyykkisen kuin fyysisen haavoittuvuuden armoille. Ryhmä tukee toinen toisiaan ja hyväksyy toistensa puutteet ja heikkoudet. (Aalto 2000, 16–17.) Tunne ryhmään kuulumisesta on jokaiselle ryhmän jäsenelle tärkeää ja luo hyväksymisen ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. Onnistumisen kokemukset voivat vaikuttaa jopa ryhmän jäsenten henkilökohtaisessa elämässä positiivisella tavalla (Mast, Ryhmäyttämispas, verkkodokumentti). Ryhmäyttämiseen kuuluu usein toisten nimien opettelun lisäksi ryhmäytymisharjoituksia ja leikkejä, joiden tarkoituksena on tutustuttaa ryhmäläiset toisiinsa ja tehdä ryhmästä yhtenäinen, samoja tavoitteita toteuttava kokonaisuus (ks. liite 1).

3.3 Ryhmäopetuksen eri muodot

Opinnäytetyössämme käsittelemme ryhmäopetuksen erilaisia muotoja. Pienryhmäopetus tapahtuu 3–12 henkilön ryhmissä ja ryhmän jäseniä opetetaan samanaikaisesti. Tällöin kaikki ryhmän jäsenet ovat aktiivisia toimijoita koko tunnin ajan ja voivat oppia toinen toisiltaan. Pariopetuksessa ryhmän jäsenet työskentelevät pareittain. Opintojen edetessä heistä voi muodostua harjoituspari sekä tuki ja turva toisilleen. Tällöin vertaisoppiminen korostuu ja omaan harjoitteluun saadaan mukaan ylimääräinen korvopari, joka voi auttaa oman instrumentin hallinnassa. Kun yksilöä opetetaan ryhmässä, muut ryhmän jäsenet seuraavat opetusta. Jauhiainen ja Eskola (1994) esittävät Karviseen vedoten (1993), että ryhmä on yksilölle peili, johon hän voi heijastaa itseään ja toimintatapojaan. Itsetutkiskelun tarve syntyy parhaiten monimutkaisesta kokemuksesta, jollainen ryhmätilanne juuri on (Jauhiainen & Eskola 1994, 16).

4 Toimintakentän kuvaus

4.1 Kansalaisopistot, niiden rahoitus ja tavoitteet

Suomessa toimii tällä hetkellä 187 kansalaisopistoa. Yksi toiminnan tärkeistä periaatteista on opetuksen tuominen lähelle ihmisiä. Tästä syystä opetus on usein hajautettu eri puolille kuntaa eri opetuspisteisiin. Kansalaisopistoa voidaan kutsua nimillä kansalaisopisto, työväenopisto, opisto tai aikuisopisto. Kansalaisopistot ovat yksi oppilaitosmuoto vapaan sivistystyön saralla. (Kansalaisopistot pähkinänkuoressa, verkkodokumentti.)

Tutkimuksen kohteena oleva kansalaisopisto kertoo opetussuunnitelmassaan toimivansa vapaasta sivistystyöstä annetusta laissa tarkoitettuna kansalaisopistona (Opiston opetussuunnitelma ja kurssikuvaus 2015). Opisto on laitos, jonka toimintaa säätelee laki vapaasta sivistystyöstä (21.8.1998/632; osin muutettu 29.12.2009/1765).

Vapaan sivistystyön tarkoituksena ja tavoitteena lain mukaan on järjestää elinikäisen oppimisen periaatteen pohjalta yhteiskunnan eheyttä, tasa-arvoa ja aktiivista kansalaisuutta tukevaa koulutusta. Vapaana sivistystyönä järjestettävän koulutuksen tavoitteena on edistää ihmisten monipuolista kehittymistä, hyvinvointia sekä kansanvaltaisuutta.

den, moniarvoisuuden, kestäväen kehityksen, monikulttuurisuuden ja kansainvälisyyden totetumista. Vapaassa sivistystyössä korostuu omaehtoinen oppiminen, yhteisöllisyys ja osallisuus. (Opiston opetussuunnitelma ja kurssikuvaus 2015.)

Opiston ylläpito saa lainmukaista valtionapua opiston toiminnan pyörittämiseen vuosittain vahvistettavan tuntimäärän perusteella. Kyseisen kaupungin kaupunginvaltuusto vahvistaa opistolle vuosittain talousarvion ja opistoa sitovat tavoitteet. (Opiston opetussuunnitelma ja kurssikuvaus 2015.)

Tarkastelemamme ryhmän kevätlukukauden 12 kerran kurssin (24 x 45 min) hinta opilasta kohti on 35 e. Verrattuna yksityiseen sektoriin kurssin hinta on erittäin edullinen. Yksityisellä sektorilla yhden yksityistunnin (45 min) hinnat vaihtelevat 40–70 euron välillä.

4.2 Opiston opetussuunnitelma

Opiston opetussuunnitelman yleisessä osassa määritellään yleisesti opiston perustettava sekä linjataan opiston toimintaa (Opiston opetussuunnitelma ja kurssikuvaus 2015.) Musiikin aineosaston tarkempi opetussuunnitelma on tällä hetkellä työn alla ja valmistuu vuonna 2016 (henkilökohtainen tiedonanto sähköpostitse musiikin suunnittelijaopettajalta). Yleisessä opetussuunnitelmassa kerrotaan seuraavasti opetuksen painotuksista:

Yleissivistyksen tarve

Henkinen ja fyysinen hyvinvointi

Työttömyyden, syrjäytymisen ja yksinäisyyden ehkäisy

Itseilmaisu ja sosiaaliset taidot

Tietotekniikan ja viestinnän taidot

Osallisuus ja demokratia

Tasa-arvoisuus

Monimuotoisuus

Opetusmenetelmistä opetussuunnitelmassa on mainittu, että kursseilla ei vaadita vaativia oppimistehtäviä, eli tehtävien suorittaminen ei ole edellytys kurssille osallistumiselle. Opettaja toimii oppimista tukevana ohjaajana, joka mukauttaa opetustaan ryhmään, oppijoihin ja opetuksen tavoitteisiin sopivaksi pedagogisia taitojaan käyttäen. Opetus-

suunnitelmassa ei ole annettu tarkempia vaatimuksia kurssin sisällöstä. Käytännössä tämä tarkoittaa, että opettaja on päävastuussa kurssin tarkemmasta sisällöstä.

4.3 Yksilötaitojen ryhmämuotoisen opetuksen haasteet

Kansalaisopistojen monilla kursseilla opetellaan yksilötaitoja ryhmässä. Ryhmäkoko musiikin kursseilla seuraamassamme kansalaisopistossa on useimmiten 12 henkilöä, jolloin aikaa yhtä henkilöä kohden jää vähän. Kun opetellaan yksilötaitoja, konkreettinen tekeminen ja harjoittelu on olennaista opeteltavan taidon oppimisen kannalta. Tällöin voidaan miettiä, saako oppilas tunnista hyötyä taidon kehittämiseen jos aktiivinen aika tunnilla kattaa vain äänenavauksen ja oman yksilöajan eli noin 20–25min.

Kesälän mukaan monissa pianonsoiton ryhmäopetusta käsittelevissä tutkimuksissa todetaan, että pienempi ryhmäkoko helpottaa opetusta. Hänen haastattelemansa työväenopistossa 8–15 hengen ryhmiä opettaneet pianonsoiton opettajat olisivat toivoneet pienempiä ryhmäkokoja. Haasteina isoa ryhmää opettaessa he mainitsivat ajankäytön järjestämisen sekä tehtävien suunnittelun niin, etteivät pidemmällä opinnoissaan olevat oppilaat turhaudu ja etteivät myöskään opintojen alussa olevat jää opetuksesta jälkeen. (Kesälä 2005, 11.) Samat haasteet tulevat vastaan myös seuraamamme kansalaisopiston ryhmän kanssa. Ryhmien heterogeenisyys aiheuttaa haasteita, vaikka se onkin osittain myös rikkaus, sillä oppilaat pääsevät tällöin kuulemaan myös erilaisia laulajia.

Kesälä mainitsee yhtenä haasteena myös esiintymisjännityksen. Joillekin ryhmän edessä soittaminen saattaa luoda liikaa paineita, eivätkä he siitä johtuen nauti ryhmässä opiskelusta. (Kesälä 2005, 12.) Oma 6–8 minuutin yksilöopetusaika tapahtuu muiden oppilaiden edessä, jolloin saattaa esiintyä esiintymisjännitystä ja opiskeluun voi olla haastavaa keskittyä näin lyhyessä ajassa.

Jos ryhmäopetuskursseilla harjoitellaan enemmän ryhmämuotoisesti, se teettää opettajalle enemmän suunnittelutyötä. Yksi haaste tässä vaihtoehdossa on se, että opettajalle ei makseta suunnittelutyöstä erillistä palkkaa.

5 Tutkimusmenetelmä

5.1 Aineiston kerääminen

Opinnäytteemme tutkimus on tehty case- eli tapaustutkimuksena. Tapaustutkimus tarkoittaa tutkimusstrategiaa, jossa tutkitaan syvällisesti vain yhtä tai muutamaa kohdetta tai ilmiökokonaisuutta (Jyväskylän yliopisto, Koppa, verkkodokumentti). Casekohteenamme on yksi kansalaisopiston pop-laulukurssi.

Keräsimme aineiston kolmelta erilaiselta oppitunnilta. Tallensimme kaikki kolme tuntia videolle ja tämän lisäksi Salli Helminen observoi, Henna Juvonen piti opettajan päiväkirjaa sekä oppilaat antoivat kirjallisen palautteen tunneista. Halusimme tarkastella näitä eri oppitunteja nimenomaan sekä opettajan että oppilaiden, mutta myös ulkopuolisen observoijan näkökulmasta, jotta saisimme tuntien kulusta mahdollisimman monipuolisen kuvan. Pyysimme oppilailta kirjallisen suostumuksen tuntien tallentamiseen.

5.2 Aineiston analysointi

Analysoimme keräämämme aineiston käyttämällä aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Miles ja Huberman (1994) jaottelevat aineistolähtöisen sisällönanalyysin vaiheet kolmeen osaan: 1) aineiston pelkistäminen 2) aineiston ryhmittely 3) teoreettisten käsitteiden muodostaminen (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 108). Teemoittelimme aineistosta nousseita huomiota ja kommentteja, ja pyrimme löytämään eri näkökulmista esitetyistä huomioista yhtäläisyyksiä ja eroja. Teemoittelussa on kyse laadullisen aineiston pilkkomisesta ja ryhmittelystä erilaisten aihepiirien mukaan (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 93).

5.3 Mihin kysymyksiin pyrimme vastaamaan?

Pyrimme opinnäytetyössämme vastaamaan tutkimuskysymykseemme: miten kolme erilaista ryhmätyöskentelymuotoa vaikuttavat oppimiseen ja ilmapiiriin oppilaan, opettajan ja observoijan kannalta pop-laulun alkeisryhmäopetuksessa. Tarkastelemme ryhmäopetuksen eri muotoja kuten yksilöopetus ryhmässä, yhdessä harjoittelemista ryhmänä sekä työskentelymuotojen yhdistelmää, jossa harjoitellaan ryhmässä, pareittain sekä yksin. Tarkkailemme tunneilla tehtyjen harjoitusmuotojen mielekkyyden kokemusta oppilaiden palautteen sekä omien huomioidemme pohjalta. Tarkoituksenamme on

tutkia, millaisessa työskentelymuodoissa oppilaat kokevat oppineensa eniten sekä miten tunnin työskentelymuoto vaikuttaa tunnin yleiseen ilmapiiriin.

5.4 Tutkimuksen toiminnalliset ja eettiset haasteet

Tapaustutkimuksen tiedon luotettavuuden arviointi voi olla haastavaa, ja case-tutkimuksen tiedon mahdollinen subjektiivisuus on tiedostettava. Tapaustutkimukseen liittyy monia seikkoja, joita on syytä tarkastella huolellisesti luotettavuuden tarkastelun eri näkökulmista. Koska tutkija itse on merkittävässä roolissa tutkimuksen kohdetta koskevien tietojen kokoamisessa, tuloksessa voi olla nähtävissä tutkijan kädenjälki, huolimatta siitä että case-tutkija pyrkii ainoastaan kuvaamaan tarkasti kohdettaan. Tutkijan ja tutkittavien vuorovaikutussuhde sekä tutkijan läsnäolo tutkimustilanteessa saattavat myös vaikuttaa tuloksiin sekä seurattavan tapahtuman kulkuun. (VirtuaaliAMK-verkosto, Case-tutkimus, verkkodokumentti.)

Tutkimuksemme otanta on pienehkö, ja voidaankin pohtia, olisivatko tulokset olleet erilaisia eri ryhmän kanssa. Poissaolojen takia erityisesti kahdella jälkimmäisellä seurantatunnilla saimme lukumäärällisesti vähän oppilaiden palautteita. Joihinkin kysymyksiin saimme suppeita vastauksia, joten kaikki oppilaat eivät välttämättä kertoneet miten kokivat seurantatuntimme. Yhtenä tiedon luotettavuuden haasteena voidaan myös pitää palautteiden rehellisyyttä, sillä tutkimuksessamme opettaja on myös palautteiden tutkijana, on mahdollista että oppilaat kaunistelevat hieman palautteitaan miellyttääkseen opettajaa. Tilannetta kuvataan englanniksi nimellä ”social desirability” (Gosen 2014, verkkodokumentti). Jos oppilas kokee vastaustensa vaikuttavan jollain tasolla oppilaan ja opettajan väliseen suhteeseen tai kuvittelee positiivisilla vastauksillaan vaikuttavansa omaan asemaansa oppitunneilla, vastaukset voivat olla hyvinkin epärealistisia. Lisäksi on mahdollista, että oppilaat käyttäytyvät tavallisesta poikkeavalla tavalla, kun paikalla on observoiija ylimääräisenä henkilönä.

Olemme pyrkineet huomioimaan opinnäytetyössämme tutkimuksemme eettiset haasteet ja kunnioittamaan seurantaryhmämme jäsenien anonymiteettia. Ennen tutkimuksen aloittamista kerroimme oppilaille, mitä tutkimuksemme koskee ja kysyimme oppilailta alustavasti tuntemuksia tutkimuksen kohteena olemisesta. Tämän jälkeen seuraavalla opetuskerralla pyysimme ja saimme kirjallisen suostumuksen tuntien videotallentamiseen ja kerroimme, että tallenne tuhoetaan opinnäytetyön valmistumisen jälkeen eikä sitä esitetä julkisesti. Tiedotimme videomateriaalin tulevan ainoastaan meidän

sekä opinnäytetyömme ohjaajien käyttöön tuntien kulun tarkistamista varten opinnäytetyön kirjoittamisprosessin aikana.

Anonymiteetin säilyttämisen lähtökohtana on tarve suojella tutkittavia niiltä mahdollisilta negatiivisilta seurauksilta, joita heidän tunnistamisensa julkaistavasta tutkimuksesta mahdollisesti saisi aikaan (Kuula, 201, 2006). Kuula (2006) viittaa myös Denchiin (et al. 2004) huomioidessaan, että joskus tunnistamattomuuden lupaaminen katsotaan myös edellytykseksi saada rehellisiä vastauksia ja keinoksi lisätä tutkittavien osallistumista. Suojaamme case-ryhmämme jäsenien anonymiteettiä käsittelemällä raportoinnissa henkilöitä anonyymeina ja poistamalla lähteistä oppilaitoksen tiedot. Käsittelemme oppilaiden antaman palautteen niin, ettei siitä pystynyt päättämään, kuka palautteen on antanut.

Pyrimme tutkimuksessamme opetuksen tason parantamiseen ryhmää ohjattaessa. Tarkoituksenamme on ollut toteuttaa tutkimus niin, ettei siitä aiheudu kenellekään haittaa. Tuloksia purkaessamme olemme pyrkineet kuvaamaan opetustilanteita tarkasti ja rehellisesti.

6 Case

6.1 Pop- & jazzlaulun perusteet -kurssi

Pop- & jazz-laulun perusteet -kurssi on 12 opetuskertaa sisältävä ryhmämuotoinen kurssi. Yhden oppitunnin kesto on 90 minuuttia. Kurssin osallistujille ei tehdä tasotestausta, jonka vuoksi oppilaiden musiikkitausta ja osaaminen on heterogeenistä. Kurssilla opiskellaan pop- & jazzlaulun alkeita. Opiskeltavia asioita ovat kurssikuvauksen mukaan rento ja aktiivinen lauluasento, ääntöhengityksen alkeet sekä artikulaatio. Musiikillisiksi teemoiksi kurssikuvauksessa on mainittu mm. 50–60 -lukujen rock ja suomalainen pop/rock sekä iskelmä. Kyseessä on aloitteleville laulajille suunnattu kurssi, jossa opiskellaan ryhmässä sekä yksilöohjauksessa muun ryhmän läsnä ollessa. Opiskeltavasta laulumateriaalista osa tulee suoraan opettajalta ja osa on oppilaiden itse valittavissa. Kurssikuvauksessa kerrotaan myös että vapaavalintaiset kappaleet tulee hyväksyttävä opettajalla. (Kurssikuvaus opiston sivuilla, Verkkodokumentti.)

Tarkkailtavaan opetusryhmään kuului 12 henkilöä, 3 miestä ja 9 naista, iältään 23–52 vuotiaita. Pääosin kurssin opetus on aiemmin toteutettu jakamalla tunti alkulämmittelyn jälkeen oppilaiden kesken omiin henkilökohtaisiin yksilövuoroihin. Tällöin jokainen oppilas on vuorollaan harjoittelemassa aktiivioppilaana muiden oppilaiden seurattuna opetusta kuunteluoppilaina. Seurantatuntimme sijoittuivat kurssin neljännelle, viidennelle ja kuudennelle opetuskerralle. Teetimme case-ryhmälle ryhmäytymisharjoituksia kurssin ensimmäisillä tunneilla (ks. liite 1). Kurssin toisella ja kolmannella tunnilla aiheena olivat lauluasento sekä kehon ja hengityslihaksisen tiedostaminen.

6.2 Ensimmäinen seurantatunti

Ensimmäisellä seurantatunnilla 11.2.2015 käytimme “perusmuotoista” työväenopiston tuntia. Alkulämmittelyn jälkeen oppilaat saivat henkilökohtaista ohjausta itse valitsemiinsa lauluihin 7 minuutin ajan.

Tuntisuunnitelma: Perinteinen työväenopistotunti; alkulämmittelyn teemana leuan ja kielen eriytyminen.

1. Aloitus 3 minuuttia

2. Lämmittely ja äänenavaus 15 minuuttia

- kehon lämmittely
- äänenavaus: teemana leuan ja kielen eriytyminen

3. Yksilöajat noin 7–8 minuuttia per henkilö, yhteensä 65 minuuttia

- omia vapaavalintaisia lauluja

4. Palautelapun täyttö 5 minuuttia

Katso harjoitusten tarkemmat kuvaukset liitteestä 2.

6.2.1 Ensimmäisen tunnin kulku observoinnin näkökulmasta

Ensimmäisessä opetusseurannassa on paikalla ensimmäisen 30 minuutin aikana seitsemän henkilöä, jonka jälkeen saapuu myöhästynyt kahdeksas henkilö. Tunnilla on

myös mukana yhden oppilaan lapsi, joka on noin 7–10 vuotias. Tunti alkaa kehon lämmittelyosiollla, johon on varattu aikaa 5 minuuttia. Kaikki oppilaat osallistuvat harjoitukseen ringissä hiljaa, rauhallisesti ja ilmeet ovat neutraaleja. Lämmittelyn edetessä oppilaat myös ajoittain hymyilevät. Osaa oppilaista saattaa ilmeistä päätellen hiukan jännittää tunnin videokuvaaminen, mutta melko nopeasti kameran läsnäolo unohtuu ja oppilaat pystyvät keskittymään itse harjoitukseen. Opettajan positiivinen olemus luo iloista ilmapiiriä ryhmän keskuudessa, joten oppilaiden positiivisia reaktioita seuraten tunnin aloitus sujuu miellyttävästi.

Äänenavaukseen on varattu aikaa 10 minuuttia, ja aikataulu toteutuu suunnitellusti. Leuan ja kielen eriyttämisharjoituksessa (ks. liite 2) oppilaat laitetaan peilin eteen, jotta he pystyisivät seuraamaan omaa vartalooaan ja leukansa liikkeitä. Kaksi oppilaista näyttää hiukan vaivaantuneilta, eivätkä he pysty katsomaan omaa peilikuvaansa. Kun oppilaita kehoitetaan laittamaan silmät kiinni harjoituksen ajaksi, keskittyminen itse harjoitukseen paranee niin observoijan näkökulmasta kuin oppilaiden kommenttien perusteella.

Yksilölauluajat jakautuvat osallistujien kesken lopputunniksi. Aikaa jokaiselle jää 7,5 minuuttia, mikä on normaalia enemmän, sillä kurssilla on yhteensä 12 oppilasta, joista vain 8 on paikalla. Ensimmäisen yksilöoppilaan kohdalla muut istuvat vakavina hiljaa ja kuuntelevat opetusta suhteellisen intensiivisesti. Kaksi oppilaista tosin selaa omia nuottejaan, joten pientä hajanaisuutta on huomattavissa. Aikaa sävellajin katsomiseen menee huomattavan paljon. Kun yksilöaika on lyhyt, ei opettaja tässä tapauksessa ehdi kuin käymään kappaleen läpi oppilaan kanssa ja antamaan muutaman vinkin kotiin opeteltavaksi.

Toisen laulajan kohdalla tilanne on jo erilainen. Myöhästynyt oppilas saapuu paikalle ja häntä tervehditään tuttavallisesti. Opettaja käy oppilaan kanssa lyhyttä pätkää kappaleesta, ja laulun tekstiä käydään läpi puheen kautta. Selkeiden ohjeiden ansiosta oppilaan rytmien käsitys muuttuu ja hymyilevistä ilmeistä päätellen myös muut oppilaat huomaavat kehityksen. Kaikki seuraavat opetusta mielenkiinnolla ja intensiivisesti.

Kolmannen oppilaan vuorolla opettaja ottaa myös muut oppilaat mukaan harjoitukseen. Kyseessä on englanninkielinen kappale, ja oppilas kokee, että lausuminen on vaikeaa ja takkuilevaa. Opettaja pyytää kaikkia oppilaita lukemaan kappaleen tekstiä yhdessä hyvin artikuloitujen, korkeammalla äänensävyllä, innostuneesti ja aktiivisen kielen kans-

sa. Suurinta osaa harjoitus hymyilyttää. Opettaja neuvoo yksilöoppilasta hymyilemään ja hänen kehonsa aktivoituu hymyn myötä. Oppilas ilmaisee kehollisesti tyytyväisyyttä hymyllä ja nyökyttelyllä, ja myös opettaja kehuu onnistumista.

Neljännän oppilaan kohdalla oppilaiden keskittyminen alkaa herpaantua. Yksi selaa puhelintaan, toinen iPadia ja kaivaa nenää. Kaksi oppilasta joutuu lähtemään kesken tunnin, joten he kirjoittavat palautelappuja tähänastisesta oppitunnista. Yksi oppilaista käy hetken ajan luokan ulkopuolella. Vaikka opettaja ei huomioi poistumisia vaan keskittyy ainoastaan opetettavaan asiaan, poistumiset ja luokasta ulos- ja sisään ravaaminen kiinnittää oppilaiden huomion. Opettaja teettää kaikilla oppilailla kielen etuosan ja kärjen aktiivisuusharjoituksen. Koska kaikki osallistuvat harjoitukseen, myös yleinen virkeystaso nousee, oppilaat kohentavat ryhtiään ja fokus kääntyy opettajaan. Vuorossa oleva aktiivioppilas laulaa yksin ja hänelle harjoitus toimii hyvin. Kun opettaja kysyy muilta oppilailta huomasivatko he eroa yksilöoppilaassa harjoituksen myötä, kaikki vastasivat myöntävästi.

On viidennen laulajan vuoro. Edellisellä yksilöoppilaalla on mukanaan lapsi, joka ei jaksa enää keskittyä tuntiin. Neljä oppilasta kuuntelee ja heiluu musiikin tahdissa ja äiti yrittää pitää lastaan rauhallisena. Yksi kirjoittaa palautelappua ja joutuu lähtemään kesken tunnin pois. Poistumisen aikana muiden keskittyminen opetukseen jälleen herpaantuu. Opettaja lukee tilannetta hyvin ja ottaa jälleen kaikki mukaan harjoitukseen. Opettaja teettää pallonheittoharjoituksen, jolla haetaan kehon aktivointia lauluun ja kaikkia naurattaa.

Kuudes yksityisoppilas aloittaa ja jälleen yksi kuunteliijoista lähtee pois luokasta. Luokassa on enää viisi oppilasta. Yksi kuunteluoppilaista selaa iPadia ja yksi omia nuottejaan. Yksi oppilaista pakkaa omia tavaroitaan ja laittaa nuotit kassiin. Kappaletta käydään läpi alusta laulaen. Oppilasta mietityttää melodian korkeat kohdat. Opettaja teettää oppilaalla konsonanttitreenin ja kehottaa kielen tekemään muhkeampia konsonantteja. Kaikki kuuntelevat. Opettaja antaa ohjeistusta kotiharjoitteluun ja siirrytään seuraavaan oppilaaseen.

Toiseksi viimeinen eli seitsemäs laulaja jännittää kovasti. Hänen kätensä vapisee hiukan ja kasvoilla näkyy punastumista. Kolme kuunteluoppilaista täyttää palautekaavaketta. Opettaja yrittää lieventää jännitystä vitsailemalla ja oppilaita hymyilyttää. Leuan rentoutusharjoitus auttaa korkeisiin ääniin ja oppilaan on helpompi tuottaa ylä-ääniä.

Oppilas kokee, että harjoitus jollain tavalla helpotti äänen tuottoa, mutta kertoo, että ei ollut täysin tyytyväinen omaan suoritukseen. Opettaja antaa kuitenkin positiivista palautetta ja sanoo kappaleen istuvan hyvin oppilaalle. Yksi kuunteluoppilas laittaa kenkiä jalkaan. Tässä vaiheessa ainoastaan kaksi oppilasta pitää fokuksensa opetustilanteessa ja kaksi täyttää lomaketta.

Viimeinen aktiivioppilas tulee vuoroon. Oppilas pitää valitusta kappaleesta, mutta korkeat kohdat mietityttävät häntä. Kaikki kuuntelevat opetusta vakavin ilmein. Opetustilanteessa mukana ollut lapsi kiinnostuu kamerasta ja pelleilee kameran edessä. Opettaja antaa vinkkejä helpottamaan korkeita ääniä. Oppilas nyökyttelee ymmärtäväisesti. Opettaja ohjeistaa lopuksi, että olisi kiva, jos ihmiset eivät lähtisi kesken tuntia ja lupasi laittaa palautetta myös muille sähköpostitse. Tunti loppuu.

6.2.2 Opettajan kommentit ensimmäiseltä tunnilta

Ensimmäinen seurantatunti kului pääosin kuten olin odottanut. Yhteinen lämmittelyosio toteutui aikataulun mukaan. Lämmittelyn aikana oli tarkoitus saada kehot lämmiteltyä sekä oppilaat orientoitumaan laulutuntiin ja tähän hetkeen. Äänenavauksessa harjoitimme leuan ja kielen eriyttämistä äännön aikana ja oppilaiden laulussa kuuluikin tarkempaa artikulaatiota ja kielen aktiivisuutta. Kehotin oppilaita harjoittelemaan ja kokeilemaan samaa asiaa myös kotona.

Yksilövuoroilla aikaa oli 7,5 minuuttia henkilöä kohti. Oppilaat toivat tälle tunnille uusia lauluja itselleen laulettavaksi. Tästä johtuen henkilökohtaisesta ajasta meni joidenkin oppilaiden kohdalla suurin osa sopivan sävellajin etsimiseen ja nuotin transponoimiseen, sillä opetustilassa ei ole transponoivaa sähköpianoa vaan akustinen piano. Tämän jälkeen ehdimme pikaisesti kokeilemaan yhtä teknistä treeniä, minkä annoin myös oppilaille läksyksi. Osalla oppilaista oli nuotti sopivasta sävellajista, heidän kanssaan ehdimme laulaa enemmän sekä harjoitella tekniikkaa. Kuitenkin koen, että ajan lyhydestä johtuen on haastavaa saada oppilaalle kokemus harjoituksen sisäistämisestä tai useammasta onnistumisesta. Lisäksi monet oppilaat vaikuttivat jännittyneiltä muiden edessä laulamisesta. Kehon ollessa jännittynyt tai hengityksen kiihtyessä on vaikeaa sisäistää laulutekniikkaan liittyviä harjoituksia.

Pidin päähuomion yksilöharjoituksissa myös kielen aktivoinnissa, mutta treenautin myös muita asioita riippuen oppilaasta. Pyrin ajoittain aktivoimaan kuunteluoppilaita

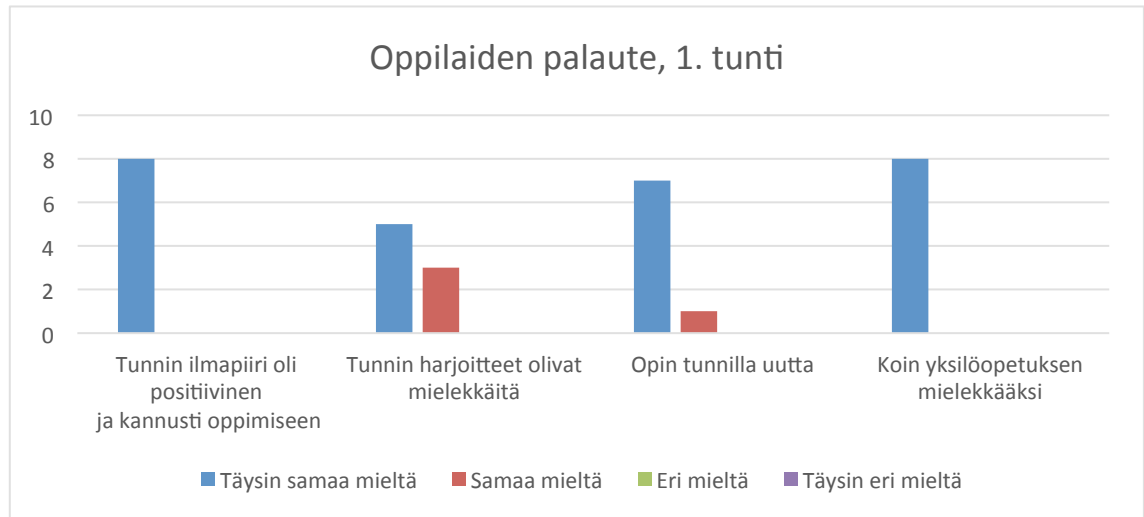
pyytämällä heitä mukaan joihinkin aktiivioppilaan harjoituksiin, sillä vaikutti että heidän keskittymisensä herpaantuu helposti, jos he joutuvat istumaan pitkän aikaa tekemättä mitään. Yksilövuorojen aikana pyrin kuitenkin pitämään pääfokuksen aina aktiivioppilaan harjoittamisessa.

Opettajana tällaisilla tunneilla on ajoittain haastavaa keskittyä oppilaan tekemisen havainnoimiseen, sillä huomio menee usein paljolti säästämiseen (ja joskus myös lennosta transponoimiseen ajan säästämiseksi) ja eri kappaleiden omaksumiseen. Lisäksi oppilaat oppivat eri tavoin ja kun kaikki 12 oppilasta laulavat eri lauluja, on vaikeaa muistaa tai päästä perille erityisesti siitä, mikä kullakin oppilaalla toimii. Tämän illan tunneilla kuitenkin saimme myös käytyä monien kanssa päivän teemaa eli kielen aktivoimista, mistä vaikutti olevan apua joillekin oppilaille.

Harmillista, että tunnilta puuttui 4 oppilasta, sillä olisi ollut mukava saada kaikilta palautetta. Lisäksi osa ihmisistä lähti etuajassa, joten päätin laittaa oppilaille sähköpostiin muistutuksen yhteisistä pelisäännöistä.

6.2.3 Oppilaiden palaute ensimmäiseltä tunnilta

Tarkoituksena oli jakaa oppilaille tunnin lopuksi palautekaavake. Yhden oppilaan täytettyä kaavakkeen kesken tuntia oman poistumisensa vuoksi, muutkin oppilaat alkoivat hakea kaavakkeita ja täyttää niitä viimeisten oppilaiden aikana. Kaavakkeessa esitimme väittämiä liittyen oppimiseen ja tunnin ilmapiiriin. Väittämiin oli mahdollista vastata neljällä eri vaihtoehdolla: 1. täysin samaa mieltä, 2. samaa mieltä, 3. eri mieltä, 4. täysin eri mieltä. Alla puramme oppilaiden vastaukset kuviossa 1. Palautteista voimme päätellä, että tunti onnistui erittäin hyvin. Oli mielenkiintoista huomata, että kaikki kokivat sekä lyhyet yksilöaikansa että tunnin rakenteen mielekkääksi.

Kuvio 1. Oppilailta kerätty kirjallinen palaute ensimmäisestä tunnista 11.2.2015.

Rasti ruutuun -kysymysten lisäksi kysyimme avoimissa kysymyksissä, mitä mieltä oppilaat ovat tällä tunnilla käytetystä työskentelytavasta, pyytämällä heitä kertomaan plusia ja miinusia. Vapaamuotoisessa palautteessa oppimiseen liittyvissä kommentteissa nousi esiin positiivisina asioina erilaisten vinkkien saaminen sekä lämmittelyssä että omalla lauluvuorolla. Yksi oppilas kommentoi myös, että toisillekin annetuista vinkeistä on ollut hyötyä. Ilmapiiristä yksi oppilas mainitsi opettajan luoneen mukavan ja kannustavan ilmapiirin oppimistilanteeseen. Negatiivinen palaute kohdistui lähinnä yksilöopetuksen lyhyteen, kuusi oppilasta mainitsi palautteessaan, että oma henkilökohtainen laulu-aika tuntuu lyhyeltä. Eräs oppilas kirjoitti palautteeseen:

“Miinus: laulamisen osuus jää vähäiseksi, vain muutamaksi minuutiksi.”

Toinen oppilas kommentoi ajan olevan lyhyt verrattuna yksilöopetukseen:

“Yksityistunneilla ennen käyneenä henkilökohtainen lauluohjaus tuntuu kovin lyhyeltä. Äänenavauksia tehdään myös yksityistunneilla enemmän, sitä kaipaisin enemmän. Opettajan kannustava asenne on todella tärkeää, ja olet luonut persoonallasi hyvän ilmanpiirin oppimiseen :). Toisaalta yksityisessä 7 minuutissa ehtii yllättävän paljon kun keskittyy!”

Työskentelytavan mielekkyydestä oppilaat kommentoivat eri asioita. Kaksi oppilasta mainitsi palautteissaan, että työtapa on perinteisen selkeä, mutta toimii kuitenkin hyvin. Yksi oppilas oli sitä mieltä, että yleisön eli muiden oppilaiden edessä laulaminen on

hyvä asia. Kaksi oppilasta kertoi, että kokee henkilökohtaisen opetuksen saamisen mielekkäänä. Viisi oppilasta kirjoitti palautteissaan, että tunneilla saadut vinkit ja harjoitteet ovat olleet hyviä, yksi heistä koki myös, että harjoitteissa on mukavasti vaihtelua.

6.2.4 Johtopäätökset ensimmäisestä tunnista

Tunti onnistui mielestämme yllättävän hyvin. Tuntisuunnitelma toteutui aikataulun mukaan ja ilmapiiri vaikutti sekä opettajan, observoijan että oppilaiden mielestä mielekkäältä. Oppilaille tuntuu olevan hyvin tärkeää, että he saavat yksilöopetusta ja omaa aikaa lauluinstrumentin opiskeluun. Hyvä puoli juuri tällaisessa työskentelymuodossa on se, että oppilaat saavat laulaa juuri sellaisia kappaleita, jotka miellyttävät heidän omaa makuaan. Tällainen tunti mahdollistaa myös esiintymisharjoittelun, sillä yksilöajat tapahtuvat muiden katsellessa vieressä. Tämä saattaa vaikuttaa esiintymisjännityksen kontrolloimiseen positiivisella tavalla niin, että tulevat esiintymistilanteet eivät jännitä enää niin paljon. Asialla saattaa olla myös negatiivinen puoli. Erityisesti kurssin alkuvaiheessa jännitys vaikuttaa suuremmalta. Oma lauluvuoro voi mennä muiden läsnäolon tiedostamiseen, ja jännityksen takia oppilaan on vaikea rentoutua. Tällöin hyöty omasta ajasta on yleensä hyvin vähäinen laulutaidon kehittymisen kannalta. Jännittämistä ja ujostelua tulee esille myös yksityistunneilla, mutta niihin on ehkä helpompi pureutua, koska aikaa on riittävästi ja opettaja pystyy fokusoimaan kaiken osaamisensa vain yhteen oppilaaseen. Toisaalta yhdessä tekeminen ja sosiaalinen kanssakäyminen muiden laulamisen kiinnostuneiden ihmisten kanssa saattaa olla yleisen hyvinvoinnin kannalta hyödyllistä, vaikka laulu-aikaa ei olisikaan niin runsaasti henkilöä kohden.

Oppilaat ovat olleet myös tunneilla kannustavia toisiaan kohtaan, mikä mahdollisesti voi vahvistaa heidän itsevarmuuttaan. Kannustamisessa ja turvallisen ilmapiirin luomisessa itse opettaja on kuitenkin päävastuussa. Esimerkkiryhmämme kanssa observoija ja oppilaat kokivat opettajan onnistuvan juuri kyseisessä asiassa erittäin hyvin. Vertaisoppimisen kautta, muita seuratessa, oppilaat saivat myös erilaisia vinkkejä laulun harjoitteluun. Opettajan ja observoijan mielestä perinteinen yksilöaikoja sisältävä tunti on ajoittain haastava ajatellen laulutekniikan opettamista ja keskittymistä oppilaan auttamiseen. Esimerkiksi uutta laulua harjoitellessa voidaan joutua transponoimaan nuotia, jolloin yksilöajasta puolet saattaa mennä pelkästään sävellajin katsomiseen. Tällöin aikaa saattaa itse laulun katsomiseen jäädä 3,5 minuuttia, joka riittääkin juuri ja juuri laulun läpi käymiseen kertaalleen. Vaihtoehtona on, että opettaja transponoi nuotin

lennosta, mutta tällöin taas opettajan huomio ei ole täysin oppilaassa. Observoijan kannalta oppitunnin haasteet yksilöaikojen lyhyiden lisäksi liittyivät kuunteluoppilaiden keskittymiseen ja varsinkin tämän tunnin kohdalla oppilaiden ramppaamiseen ulos ja takaisin luokasta. Tämä häiritsi niin opettajan kuin oppilaiden fokusta itse asiaan.

Tuntuu, että tällaisena opetusmuotona tuntien funktio on enemmänkin sosiaalinen; kokoonnutaan kerran viikossa laulamaan ja näkemään tuttuja. Lauluinstrumentin kehittämiseen 7 minuutin laulutunti viikoittain yleisön edessä ei erityisesti vie taitoa eteenpäin. Siinä ajassa ja mahdollisesti oppilaan ollessa jännittynyt on usein vaikea saada oivalluksen/ymmärtämisen kokemuksia harjoituksista.

Opettaja, observoija sekä oppilaat olivat kaikki sitä mieltä, että aktiivista lauluaikaa oli liian vähän. Koemme, että oppilaille olisi hyödyllisempää, jos oppilaat olisivat tunneilla aktiivisina osallistujina suuremman osan tunnista. Vaikka vertaisoppiminen on hyödyllistä koemme, että oppilaiden taidot voisivat kehittyä enemmän, jos oppilaat olisivat aktiivisina toimijoina suuremman ajan oppitunnista. Opettaja koettikin ottaa mahdollisimman paljon muut oppilaat huomioon ja aktivoita heitä teettäen samoja harjoituksia kuin yksilöoppilaalle. Itse aktiivioppilas on kuitenkin omalla lyhyellä ajallaan pääprioriteetti, joten huomiota ei saa myöskään liikaa suunnata kuunteluoppilaisiin.

Oppilaiden palaute oli kautta linjan positiivista ja he kokivat oppivansa tunnilla uusia asioita. Myös opettaja ja observoija huomasivat pieniä kehitysaskelaita oppilaita seurattaessaan. Vaikka 90 minuutin tunnista vain noin 25 minuuttia oli aktiivista harjoitteluaikaa oppilasta kohden, kaikki kahdeksan oppilasta kokivat tämän muotoisen tunnin mielekkääksi.

6.3 Toinen seurantatunti

Toisella seurantatunnilla 25.2.2015 työskentelymuotona oli ryhmätyöskentely. Kaikki harjoitteet sekä tunnilla opeteltu laulu toteutettiin yhdessä ryhmän kesken.

Tuntisuunnitelma: Tunnin teemana on tutustuminen kolmimuunteisuuteen, tarkastellaan kolmimuunteisuuden ja tasajakoisuuden eroja.

1. Lämmittely 20 minuuttia

- Kehon lämmittely
- Äänenavaus, teemana tuki ja resonanssi

2. Rytmien toistoa ringissä n. 20 minuuttia

- Teoriaosuus tasajakoisuuden ja kolmimuunteisuuden eroista.
- Rytmien toistoja opettajan esimerkin kautta ja oppilaiden omia rytmejä
- Tunnilla käytävän kappaleen Hallo Django rytmikkaa ja melodiakuvioita
- äänteiden aktiivisuus/artikulaatio → rytmien korostus

3. Hallo Django n.30 minuuttia

- Kappaleen opettelu
- Kaanonissa laulaminen, jos aikaa jää

4. Palautekaavakkeen täyttö 7–8 minuuttia

Harjoitusten tarkemmat kuvaukset liitteessä 3.

6.3.1 Toisen tunnin kulku ja observoijan näkökulma

Kahdestatoista kurssille ilmoittautuneesta opiskelijasta seitsemän on paikalla. Nimenhuudon jälkeen kaikki nousevat ylös ja aloitetaan lämmittelyllä. Hartioiden pyörytysten lomassa keskustellaan kuulumisista ja vaihdetaan muutama sana lomista. Kaikki osallistuvat lämmittelyyn rauhallisesti ja neutraalein ilmein. Kehon ravistelu hymyilyttää viittä oppilaista. Opettaja teettää oppilailla ”hengityshissi” –harjoituksen (ks. liite 3, harj. 1). Kysyttäessä oppilailta tunsivatko he liikettä kylkilihaksissa, oppilaat vastaavat varovasti ehkä.

Äänenavaus tehdään m-liulla. Opettaja antaa esimerkin: ”Kuin maistaisitte jotain hyvänmakuista, esimerkiksi 'Mmm – Marabou!’” Oppilaita hymyilyttää. Tämän jälkeen aktivoidaan vielä tukilihaksistoa. Hengitys- ja tukiliihasharjoituksessa (ks. liite 3, harj. 2) yksi oppilasta sanoo, että harjoitus pyörytti häntä. Toinen oppilas oli taas sitä mieltä, että harjoitus rentoutti häntä ja siitä tuli jopa ”meditatiivinen fiilis”. M-liukuja tehdessä ja oppilaiden keskittyessä tukilihaksistoon, yhteinen saundi muuttuu muhkeammaksi ja soi kirkkaammin.

Opettaja vaihtaa aihetta kolmimuunteisuuden ja tasajakaisuuden eroihin. Oppilaat muodostavat ringin ja pitävät rytmiä jaloissaan ja napsuttamalla sormia. Opettaja lausuu eteen tasajakoisia ja kolmimuunteisia rytmejä ja oppilaat toistavat niitä perässä hymyillen. Kun oppilaille näytetään taululle piirretyt nuotit ja kolmimuunteisuuden symbolit, miettivistä kasvoista, rypistyneistä otsista ja ammollaan olevista silmistä voi lukea lievää hämmentyneisyyttä. Opettaja jatkaa kolmimuunteisella rytmikkaharjoituksella ja antaa myös ringissä olevien oppilaiden keksiä omia rytmejä toistettavaksi. Kaikkia naurattaa harjoitus ja omat mokailut. Yksi oppilaista sanoo, että "tuntui kauhealta" ja häntä naurattaa äänekkäästi perään. Oppilaiden ilmeistä ja eleistä päätellen kuitenkin vaikuttaa, että he rentoutuvat tämän harjoitteen myötä. Mukaan otetaan tunnilla käytävän kappaleen Hallo Djangon rytmejä ja melodiaa. Viisi oppilaista hymyilee iloisesti. Opettaja jakaa oppilaille nuotit Hallo Djangoon. Aikaa on tähän asti kulunut vasta puoli tuntia, joten opettaja on edellä suunnitellusta aikataulusta. Oppilaat vaikuttavat hyvin kiinnostuneilta kappaleesta. Opettaja soittaa sen kerran läpi ja oppilaat tapailevat mukana. Kappaletta käydään läpi pienissä pätkissä, ja opettaja kehuu hyvin mukana pysyvää ryhmäänsä. Kaikki istuvat alas ja laulavat kappaletta nuotteja tuijottaen. Oppilaiden aktiivisuus ja iloisuus muuttuu heti alas istuttaessa. Huonossa ryhdissä istuessa ryhmä kuulostaa laulaessaan veltolta. Kappaleen vaikeita kohtia käydään läpi pala kerrallaan. Vaikka ilmeet ovat keskittyneitä, yhden oppilaan katse harhailee ja hän näyttää jo tylsistyvän.

Oppilaat nousevat jälleen ylös ja rytmi otetaan jälleen mukaan kehoon ja opettaja pyytää oppilaita napsuttelemaan sormia kakkos- ja nelosiskuille. Aktiivisuustaso nousee jälleen ja yhden oppilaan mielestä on huomattavasti helpompi laulaa seisten. Kappaleeseen tehdään dynaamisia eroja eri osien välille ja lopulta opettaja kehottaa oppilaita heittämään nuotit pois ja laulamaan biisiä ulkomuistista. Mukaan otetaan myös liioittelun iloiset ilmeet ja mielikuva siitä, että oltaisiin esiintymistilanteessa. Tämä muuttaa kappaletta huomattavasti ja se alkaa soimaan kauniimmin ja on rytmin ja artikuloinnin osalta tarkempaa. Kaikki eivät kuitenkaan jaksaa pitää ilmettä kappaleen loppuun asti ja se kuuluu myös ryhmän soinnissa. Kappaletta kokeillaan iloisin ilmein kaanonissa ja kaikki ovat todella tunteella mukana. Tämä oli oppilaista erittäin hauskaa. Opettaja hioo vielä nuottien pituuksia ja haluaa oppilaiden korostavan konsonantteja, sitten otetaan vielä viimeinen "kuningasotto". Tunnin loppuksi oppilaat täyttävät palautekaavakkeet.

6.3.2 Opettajan kommentit toisesta tunnista

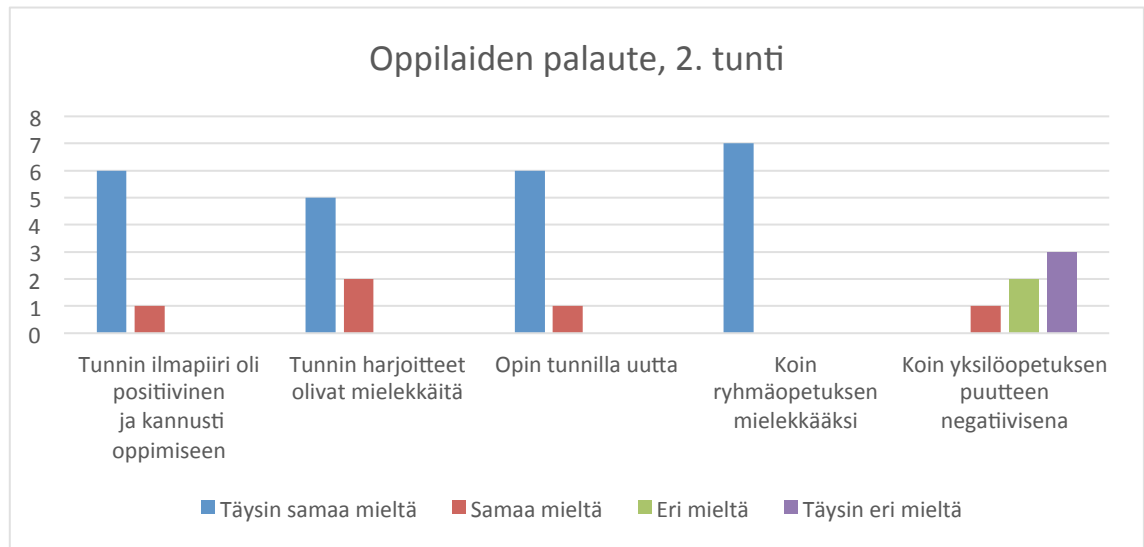
Tarkastelimme tällä tunnilla kolmimuunteisuuden ja tasajakoisuuden eroja työskennel- len koko ajan yhdessä ryhmänä. Alkuun teimme hieman pidemmän lämmittelyn ja sen jälkeen lauloimme kaanonkappaletta Hallo Django. Pidempi lämmittelyosio tuntui toimi- van; vaikutti että rauhassa tekeminen auttoi mahdollisesti oppilaita keskittymään ja syventymään kehon lämmittelyyn ja äänenavaukseen enemmän. Mmm- äänenavauksessa kuului selvä muutos oppilaiden äännössä, kun rentoutimme leukaa ja aktivoimme selkää. Pidemmän lämmittelyn jälkeen usein äänenavauskin toimii pa- remmin.

Äänenavauksen jälkeen rytmiiikaharjoituksessa oppilaat toistivat eteen lausumiani rytmejä ja keksivät myös omia rytmejään. Oppilaiden kommentteista sekä toistamista rytmeistä päätellen he kuulivat tasajakoisten ja kolmimuunteisten rytmien eron. Ker- toessani rytmiiikan takana olevaa teoreettista pohjaa, osa oppilaista vaikutti hämmen- tyneiltä, varmaankin johtuen siitä, että osalla ei ole juurikaan tietoutta musiikin teorias- ta. Halusin kuitenkin pitää pääpainon tekemisessä, joten en käynyt teoriaa kovin syväl- lisesti läpi. Rytmii-improvisaatioharjoitusta tehdessämme ja oppilaiden keksiessä omia rytmejä kukin vuorollaan he vaikuttivat jännittyneiltä mutta samaan aikaan innostuneil- ta. Koin, että he yrittivät täysillä ja heidän keksimänsä rytmit pääosin toivat esiin kolmi- muunteista rytmiiikkaa, vaikka he kommentoivat nauraen harjoituksen olleen kamala ja jännittävä. Laulatin oppilailla vielä improvisaatioharjoituksen jälkeen “call and response” -tyyppisesti muutamia fraaseja Hallo Django -kappaleesta, jotta laulun harjoittaminen olisi helpompaa ja pystyimme harjoittelemaan sen rytmiiikkaa jo alustavasti. Hallo Django -laulun melodian oppiminen sujui oppilailta suhteellisen nopeasti, ja tuntui että oppilaat, joille melodian opettelu oli haastavaa, saivat ryhmästä tukea. Lauloimme kap- palletta myös kaanonissa, ja oppilaat lauloivat omaa melodiaansa sujuvasti.

Ryhmäläiset vaikuttivat yleisesti rennommilta mutta luonnollisesti myös huomattavan paljon aktiivisemmilta, kun kaikki osallistuivat toimintaan koko tunnin ajan. Vaikutti myös siltä, että he olivat kiinnostuneita aiheesta sekä laulettavasta kappaleesta. Teo- riaosioon olisi voinut käyttää enemmänkin aikaa. Huomasin, että aikaa tunnin aihee- seen pureutumiseen olisi jäänyt enemmänkin, ja vaikutti että osalle oppilaista se jäi epäselväksi. Toisaalta oli hyvä, että palautteen annolle jäi enemmän aikaa. Harjoittei- den tekeminen ryhmässä tuntui mielekkäältä. Opettajan näkökulmasta tämä tunti tuntui yleisesti todella hyvältä, kun ei tarvinnut koko ajan vaihtaa aihetta joka oppilaan kans- sa. Pääosin yksilöaikoja sisältävä tunti tuntuu usein melkeinpä “liukuhihnatyöltä”, vaik- ka aina haluaisikin antaa jokaiselle oppilaalle täydet 100 %.

6.3.3 Oppilaiden palaute toisesta tunnista

Oppilaat täyttivät tunnin lopussa palautekaavakkeen. Kuviossa 2. on avattu palautekaavakkeen tuloksia. Tulosten perusteella tunnin ilmapiiri oli positiivinen ja kannusti oppimiseen. Kaikki kokivat tunnin harjoitteet mielekkäiksi ja kokivat oppivansa uusia asioita tunnilla. Vaikka oppilaista ryhmäopetus oli yksimielisesti mielekästä, yksilöopetuksen puutteen suhteen saimme hajontaa vastauksissa. Yksi oppilaista koki yksilöopetuksen puutteen negatiivisena asiana. Yhden oppilaan vastausta emme voineet taulukoida, sillä kysyttäessä yksilöopetuksen puutteesta oppilas laitto ruksin vaihtoehtojen samaa mieltä/erimieltä välille.

Kuvio 2. Oppilailta kerätty kirjallinen palaute toisesta tunnista 25.2.2015

Avoimiin kysymyksiin tuli tällä kertaa pidempiä kommentteja. Kysyimme kaavakkeessa edelleen työskentelytavan ja tunnin plussia ja miinuksia. Kaksi oppilasta kertoi oppineensa enemmän kuin yksilöohjauksessa, ja toinen heistä toivoi ryhmämuotoisia tunteja enemmänkin kurssille. Eräs palautteen antaja mainitsi taas miinuksena sen ettei saa ohjausta omiin henkilökohtaisiin ongelmiinsa, minkä vuoksi on kuitenkin tullut kurssille. Yksi oppilas mainitsi, että ryhmästä on apua esimerkiksi uuden rytmin omaksumisessa. Yhdessä palautteessa toivottiin lisää teorian opetusta. Ilmapiiristä tuli pääosin positiivisia kommentteja. Kolme oppilasta koki, että ryhmässä laulaminen tuntuu rennommalta, tällöin uskaltaa enemmän eikä laulaminen jännitä niin paljon. Kahdessa palautteessa

mainittiin, että he kokivat saaneensa ryhmästä tukea. Eräs oppilas antoi tällaista palautetta:

“Plussat: Ryhmäopetuksessa on ehkä rentoutuneempaa ja uskaltaa enemmän kokeilla. Laulaminen on hauskaa ja rentoa. Omaan äänenkäyttöön ei kiinnitä liikaa huomiota. Näin käy yksilölaulussa ja sitä jännittää turhaan.”

Ajankäytöstä ei tämän tunnin osalta tullut juurikaan negatiivisia kommentteja. Yksi oppilas kertoi, että tunnin aikana ehdittiin tehdä paljon ja avata ääntä kunnolla. Eräessä palautteessa mainittiin hyvänä puolena, että sai laulaa koko tunnin. Kahdessa palautteessa nousi esiin negatiivisena asiana henkilökohtaisen ohjauksen puute, he olisivat halunneet apua omiin ongelma-kohtiinsa. Neljässä palautteessa pidettiin tuntia kivana ja kiinnostavana. Kolme oppilasta mainitsi, että ryhmässä laulaminen oli mukavaa ja rentoa. Yksi oppilas toivoi tämänkaltaisia ryhmätunteja kurssille lisää. Yhdessä palautteessa ilmaistiin tunnissa olleen hyviä puolia, mutta pidemmällä mittakaavalla oppilas haluaisi myös yksilöohjausta:

“Työskentelytapa sopi tähän harjoitukseen, mutta koko kurssin mittakaavassa haluaa tietenkin saada myös yksilöopetusta. Plussaa: ryhmässä uskaltaa laulaa paremmin uutta kappaletta, myös rytmin omaksumisessa saa tukea muista. Miinukset: yksilöllisiin ongelma-kohtiin ei saa ohjausta, joka on kuitenkin se asia, minkä takia olen tullut kurssille.”

6.3.4 Johtopäätökset toisesta tunnista

Pelkästään ryhmätyöskentelyä sisältänyt toinen tunti toimi erittäin hyvin niin opettajan, observoijan kuin oppilaidenkin mielestä. Verrattuna ensimmäiseen tuntiin toisella tunnilla oli selvästi energisempi tunnelma ja ilmapiiri, kun kaikki oppilaat olivat aktiivisina osallistujina koko tunnin ajan. Vaikutti, että oppilaat jaksoivat keskittyä harjoituksiin ja laulaessaan he olivat rennompia kuin ensimmäisellä tunnilla. Huomio pysyi koko ajan opetettavassa asiassa ja oppilaiden mielenkiinto pysyi yllä. Oman lauluvuoron jännittämisen poisjäänti vaikutti opettajan ja observoijan mielestä huomattavasti oppilaiden omaan tekemiseen ja keskittymiseen. Ainoa hetki, jolloin jännitystä oli aistittavissa, oli rytmisen improvisaatioharjoitus, jossa oppilaiden piti keksiä omia rytmejä ja toistaa muiden rytmejä perässä. Oppilaat saivat kuitenkin selvästi energiaa toisistaan, ja tehävä vaikutti vapauttavan tunnelmaa oppilaiden kesken.

Kaikki oppilaat kertoivat palautteessa kokeneensa ryhmäopetuksen mielekkääksi. Toisin muutama oppilas kertoi palautteessaan, että ryhmäopetustunti yksittäisenä oli mielekäs, mutta tälle kurssille he ovat tulleet hakemaan nimenomaan yksilöopetusta. Ymmärrämme oppilaiden halun henkilökohtaiselle ohjaukselle, mutta koemme, että tällaisesta työskentelymuodosta on ryhmää opetettaessa oppilaille enemmän hyötyä kuin passiivisesta muiden opetuksen seuraamisesta. Tällöin oppilaat pääsevät kokeilemaan käytännössä useampia harjoitteita ja tämän lisäksi alkulämmittely ja äänenavaus ehditään tehdä kunnolla.

Opettajan kannalta ryhmämuotoiset tunnit tarkoittavat lisää suunnittelutyötä. Tämän tunnin suunnitteluun käytimme aikaa moninkertaisesti verrattuna oppitunnin pituuteen. Kun suunnittelutyöstä ei makseta palkkaa, se tarkoittaa opettajalle enemmän ilmaisen työn tekoa, mitä tulee muiltakin osin vastaan ryhmää ohjatessa (mm. sähköpostit, ryhmän kanssa viestiminen, matinean järjestäminen). Opettaja ei myöskään pysty pureutumaan oppilaiden henkilökohtaisiin haasteisiin, mutta toisaalta on hyvä välillä keskittyä vain tekemiseen. Jotkut asiat saattavat helpottaa juuri pelkästään tekemisen kautta. Myös positiivisia puolia ryhmätyöskentelyssä on opettajan kannalta monia. Kun tunnin aihe ja laulu on tarkasti suunniteltu, opettaminen tuntuu rennommalta ja mielekkäämmältä. Tällaisessa työskentelymuodossa ei mene niin paljon aikaa ja energiaa uusien laulujen säestämiseen ja haltuunottoon. Opettajana tuntui mielekkäältä keskittyä itse opettamiseen.

6.4 Kolmas seurantatunti

Viimeisellä seurantatunnilla 11.3.2015 teetimme ryhmällä harjoitteita ryhmässä, pareittain sekä yksin.

Tuntisuunnitelma: Tunnin teemana tulkinta.

1. Nimenhuuto 5 minuuttia

2. Lämmittely ja äänenavaus, 20 minuuttia

- Aloitus ja kehon lämmittely
- Ryhmäytymisharjoitus

- Äänenavaus Hakuna Matata -laulu eri roolihahmojen kautta

3. Ääninäytteet, noin 15–20 minuuttia

- Ääninäytteiden kuuntelu ja analyysi
- Kokeillaan käytännössä eri tunnetiloja
- Kurkunpään asennon vaikutus soundiin

4. Kokeillaan käytännössä kappale Don't cry for me Argentina, noin 40 minuuttia

- Sanapainoitukset
- Kenelle lauletaan? Itselle? Yleisölle?
- Tuki mukaan jalan nosto/aktivoi syvät vatsalihakset harjoituksella
- Vuorotellen laulua samoilla fraaseilla; valitse sana joka tuntuu olennaiselta sanalta painottaa
- Jos aikaa jää jokainen laulaa kertosäkeen erikseen + valitaan tunnetila

5. Palautekaavakkeen täyttö 5 minuuttia

Harjoitusten tarkemmat kuvaukset liitteessä 4.

6.4.1 Kolmannen tunnin kulku ja observoijan näkökulma

Kolmannella tunnilla paikalla on kuusi henkilöä. Opettaja aloittaa tunnin nimenhuudolla ja kehon lämmittelyllä, jossa käytetään mielikuvaa omenoiden poimimisesta ylhäältä puusta alas koriin. Kaikki osallistuvat lämmittelyyn neutraalein ilmein ja rauhallisesti. Kun opettaja teettää tukilihasten aktivoimisharjoituksen (ks. liite 4, harj. 1) yksi oppilaisista kertoo, ettei tunne minkäänlaista liikettä lantion kohdalla. Käsiä nostetaan ylemmäs ja nyt myös kyseinen oppilas tuntee liikkeen sormien alla. Kahta oppilaista hymyilyttää. Kontaktiharjoituksen alussa (ks. liite 4, harj. 2) oppilaissa on huomattavista pientä punastelua ja varautuneisuutta, mutta harjoituksen edetessä kaikkia jo hymyilyttää ja naurattaa. Äänenavauksen (ks. liite 4, harj. 3) oppilaat suorittavat pareittain ja neutraalein ilmein. Aluksi oppilaat ovat liian kaukana toisistaan ja nojaaminen ei heidän mielestään tunnu lihaksistossa. Opettaja kehottaa siirtämään jalkoja lähemmäs paria, jotta nojaamiseen tulisi enemmän tehoa. Tämä muuttaa ääntä heti kirkkaammaksi ja syvemmäksi. Myös oppilaat huomaavat eron äänessä ja toteavat äänenmuodostuksen olevan helpompaa. Ilmeet ovat iloisia ja oppilaat nyökyttelevät päitään.

Opettaja siirtyy päivän aiheeseen, tulkintaan. Kaikki kuuntelevat pätkeä kappaaleesta Hakuna matata (ks. liite 4, harj. 6) ja opettaja heijastaa sanat valkokankaalle. Oppilaat asettuvat puoliympyrään ja kappaaleen osaa käydään laulaen läpi, pitäen rytmiä yllä napsuttamalla sormilla tahdin 2 ja 4 iskuja. Oppilailta kysytään minkälainen tunnetila kappaaleesta tulee mieleen ja kaikki vastaavat "iloinen". Yhdessä oppilaat ja opettaja toteavat, että tämän tunteen aikaansaamiseksi hymy auttaa ja ilmeen merkitys on suuri. Oppilaat kokeilevat kappaletta uudestaan liioitellun hymyn kautta. Neljä oppilaista hymyilee ja kahden ilme on edelleen hyvin neutraali. Opettaja kehottaa oppilaita hymyilemään vielä kerran maanisen hymyn kautta ja nyt kaikissa näkyy myös hymyily. Harjoitus toimii ja kappale kuulostaa iloiselta.

Nyt opettaja muuttaa näkökulmaa ja vaihdetaan mielikuva noita-akkamaiseen ääneen. Viisi oppilaista alkaa ilmehtiä mielikuvan mukaan nenä rutussa ja yhdellä oppilaista on neutraali ilme. Suurimmasta osasta ryhmää tällaista mielikuvaa oli helpompi toteuttaa. Myös mielikuvana Elvis-ääni ja pikkutyttö-ääni toimivat hienosti oppilaiden heittäytyessä uusiin hahmoihin. Varsinkin mielikuva pikkutyttöä laulamasta naurattaa oppilaita kovasti. Oppilaat saavat aikaiseksi hyvin erilaisia ääniä itsestään ja vaikuttavat innostuneilta uusien asioiden kokeilemiseen.

Oppilaat istuvat alas ja kaikki siirtyvät kuuntelemaan ja katsomaan valkokankaalta lisää ääniesimerkkejä erilaisista tulkinnoista ja tunnelatauksista. Kuunnellaan vielä pätkeä kappaaleesta Hakuna Matata ja todetaan, että esittäjällä on varmasti kasvoilla ilme, jota kuvaillaan "Pepsodent-hymyksi". Toisena ääniesimerkinä oli Disneyn Leijonakuninkaasta tuttu laulu "Be prepared" (ks. liite 4, harj. 6). Esimerkissä ilkeä ja juonitteleva kuninkaan veli laulaa kähisevällä, narisevalla ja osittain paineistetun vuotavalla saundilla. Oppilaat kokeilevat sanoa pelkästään sanat "Be prepared" samalla intonaatiolla kuin ääniesimerkissä. Kähinä aiheuttaa oppilaissa huvittuneisuutta ja monia naurattaa oma ääni ja äänenkäyttö. Seuraavaksi kuunnellaan pätkeä kappaaleesta "A whole new world" (ks. liite 4, harj. 6). Oppilaiden mielestä näytteessä laulajat ovat "onnensa kukkuloilla" ja tunnelma on siirappinen. Opettaja lisää vielä rakastumisen tunteen näytteen pääasiaksi. Oppilaat kokeilevat pientä pätkeä kappaaleesta ja opettaja neuvoo käyttämään pehmeää ja kevyttä ääntä, hymy kasvoilla. Yhden oppilaan kasvot näyttävät apaattisen kyllästyneiltä. Äänenväriharjoitusta tehdessä sointi on kuitenkin pehmeä koko ryhmän osalta. Neljäs esimerkki kappaale on Edith Piafin "Ne Me Quitte Pas" (ks. liite 4, harj. 6), joka kuvastaa itkuista tulkintaa. Kysyttäessä oppilailta he vastaavat tunnelman olevan

surullinen, äänessä kuuluu huokailua ja se on hiljaisempi. Kun opettaja haluaa oppilaiden ajattelevan itkuista ilmettä, kun tekstiä kokeillaan käytännössä, yksi oppilaista on edelleen apaattisen näköinen ja kasvojen ilme ei värähdäkään. Viimeinen esimerkki kappale on "Don't cry for me Argentina". Opettaja kehottaa seuraamaan erityisesti laulajan ilmeitä. Esimerkin laulaja on hyvin ilmeikäs ja ilmaisee paljon kasvoillaan. Yhdestä oppilaasta näyte oli kuitenkin aika staattinen ja hänestä esittäjä ilmaisee itseään vain äänen kautta. Opettaja korjaa ja lisää, että varsinkin katseen kautta laulaja ilmaisee itseään paljon. Kulmakarvat ovat myös suuressa osassa ja otsakin on kurtussa kun lauluteksti on kohtalokasta.

Opettaja ottaa käsittelyyn viimeisen esimerkkikappaleen Don't cry for me Argentinan suomenkielisen version. Kaikki nousevat seisomaan ja kappaletta lauletaan yhdessä alusta ensimmäiseen kertosäkeistöön saakka. Opettaja neuvoo tekemään tekstiä mahdollisimman tarkasti ja artikuloimaan selkeästi. Myös dynaamisia eroja yritetään tehdä heti alusta lähtien. Oppilaat laulavat kappaleen uudestaan ja sen jälkeen mietitään sanojen painoituksia. Opettaja haluaa oppilaiden korostavan yhdestä lauseesta vain yhtä sanaa kerrallaan. Sanojen painotukset eivät kuulu oppilaiden laulussa. Yhden oppilaan mielestä ne tulevat niin nopeasti, ettei painotuksiin ehdi reagoida kunnolla. Opettaja kysyy, huomaavatko oppilaat, miten lauseen merkitys muuttuu, kun eri sanoja painoteetaan lauseessa. Oppilaat huomaavat eron.

Jokainen alleviivaa kertosäkeen lauseista heille eniten merkitsevän sanan ja kertosäettä lauletaan vuorotellen omilla sanapainoituksilla. Yleisesti painotukset kuuluvat heikosti, mutta artikulaation lisäämishojeen jälkeen, myös painotukset kuuluvat oppilailla paremmin. Tämän jälkeen kaikki laulavat vielä yhdessä kappaletta mielikuvallisesti suurelle yleisölle ja se kuulostaa paljon vivahteikkaammalta kuin ensimmäisillä kerroilla. Aika alkaa loppumaan ja opettaja kertoo vielä pikaisesti, mitkä asiat vaikuttavat tulkintaan, ja että myös se kenelle lauletaan on tärkeää. Lauletaanko laulua itselle, toiselle henkilölle vai yleisölle vaikuttaa paljon tulkintaan. Myös läsnäolon merkitys on tärkeää. Oppilaat täyttävät palautekaavakkeen ja tunti loppuu.

6.4.2 Opettajan kommentit kolmannesta tunnista

Viimeisen seurantatunnin aiheena oli tulkinta. Harmillisesti paikalla oli vain 6 oppilasta. Teimme alkuun lämmittelyä keholle sekä tuki-/hengitysilihaksistolle. Sen jälkeen teetin oppilailla kontaktiharjoituksen, jossa käveltiin opetustilassa ja ohikulkijoihin otettiin kon-

taktia ensin katseella, sitten kättelyllä ja erilaisilla äänöillä (ks. liite 4). Tämä harjoitus aiheutti ensimmäisistä reaktioista ja ilmeistä päätellen oppilaissa lievää vaivaantumista. Kuitenkin sen teettäminen oli hyödyllistä, sillä tunnelma rentoutui harjoituksen aikana ja oli helpompaa lähteä tekemään sen jälkeen suunnittelemaamme pariharjoitusta. Lisäksi oppilaista lähti todella voimakkaita ja erilaisia ääniä helposti, kun huomio oli harjoituksessa muussa tekemisessä kuten kävelyssä ja kontaktin ottamisessa toisiin.

Tämän jälkeen teetin äänenavauksen, jossa ensin lauloimme yksin. Yksin laulamisen ja muutamien huomioiden jälkeen jaoin oppilaat pareihin. Teimme saman harjoituksen nojaamalla laulaessa parin avulla taaksepäin (ks. liite 3). Kyseisessä harjoituksessa oli alkuun hieman sekaannusta siitä kuinka lähellä tulee olla ja mitä tehdä. Omat ohjeeni olisivat voineet olla hieman selkeämmät. Oppilaat huomasivat kuitenkin eroa omassa laulussaan nojaamisen avulla. Uskon myös, että tämä harjoitus onnistui rennommin aiemman kontaktiharjoituksen avulla.

Seuraavaksi lauloimme kappaletta Hakuna Matata. Ensin opettelimme laulun kertosäkeen, jotta se olisi kaikille tuttu. Kokeilimme laulaa kappaletta eri soundeilla (äänenväreillä). Matkimme ensin erilaisia soundeja puhumalla. Harjoituksessa oli mielikuvina kitisevä noita-akka, Elvis-soundi ja pikkutyttömainen kirkas soundi. Tämän jälkeen kokeilimme niitä laulaen. Oppilaat löysivät hyvin eri soundeja. Tarkoitus oli miettiä miten erilaiset soundit vaikuttavat biisin tulkintaan ja sanojen merkitykseen. Musikaalilauluissa soundin kautta tuodaan myös esiin roolihahmoa. Tunnelma vaikutti aika rennolta ja siltä, että alku-ujouden jälkeen oppilaat uskalsivat leikkiä äänellään.

Eri soundien kokeilemisen jälkeen kuuntelimme ääniesimerkkejä eri tunnetiloista. Kysyin oppilailta, mikä ilme tai tunnetila biiseistä välittyi. He löysivät huomioita, kuten että ääni kuulostaa epätoivoiselta/itkuiselta tai iloiselta/energiseltä. Totesimme myös, että ilmettä ja "fiilistä" saa tehdä todella paljon ennen kuin se alkaa kuulua äänestä. Kokeilimme myös kyseisiä soundeja käytännössä, mutta en käyttänyt siihen paljoa aikaa, sillä olimme jo tehneet sitä aiemmassa harjoituksessa.

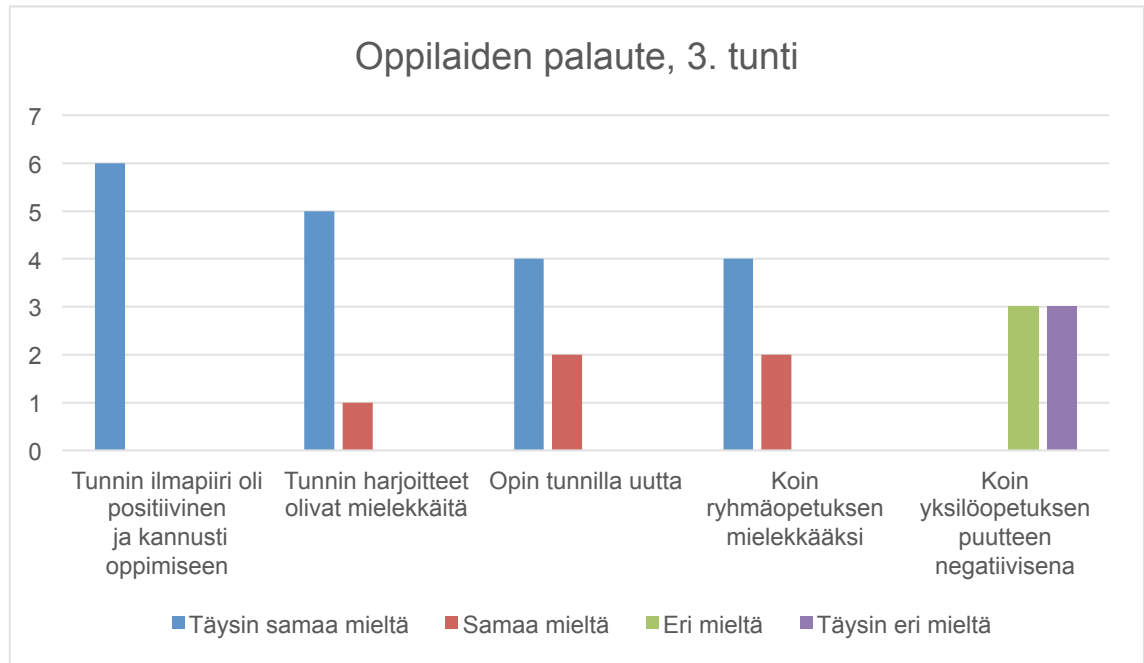
Viimeisenä ääniesimerkinä oli Don't cry for me Argentina, josta siirryimmekin laulamaan kyseistä kappaletta suomeksi ja keskityimme sanapainotuksiin. Lauloimme ensin kappaleen yhdessä muutaman kerran. Sitten lauloimme kertosäkeestä kahta ensimmäistä fraasia ja mietimme, miten lauseen merkitys muuttuu painotusten mukana. Tämän jälkeen annoin oppilaille tehtäväksi alleviivata jokaisesta fraasista painotettavan

sanan, joka tuntuisi heille merkitykselliseltä, ja tämän jälkeen lauloimme laulua vuorotellen. Harjoitus toimi suhteellisen hyvin, mutta tuntui, että siinä olisi pitänyt olla joku muukin punainen lanka. Olisi ollut hyvä ottaa harjoitteeseen mukaan esimerkiksi ajatus siitä, että mikä on kunkin oppilaan mielestä tunnetilana kyseisessä kohdassa. Nyt sanapainotukset jäivät hieman irrallisiksi. Painotuksissa kuului erojakin, mutta monelle tuntui haastavalta saada painotuksia esiin. Jos voisin teettää harjoituksen uudestaan, ottaisin siihen mukaan vielä tunnetila-ajatuksen.

Lopuksi lauloimme vielä kappaleen yhdessä. Olisi ollut hyvä ottaa siihen vielä jokin kokoava ajatus. Toisaalta biisi kuulosti mielestäni intensiivisemmältä kuin ensimmäisiä kertoja laulaessa ja koin, että laulusta välittyi tekstin sisältöä enemmän. Jälkeenpäin ajateltuna olisi ollut myös kiva käydä teksti läpi kokonaan ja keskustella siitä, miten tekstin tarina etenee. Pääosin tunti meni hyvin, mutta koin että pieni ”lankojen tuominen yhteen” olisi ollut vielä paikallaan.

6.4.3 Oppilaiden palaute kolmannesta tunnista

Oppilaat täyttivät tunnin lopussa palautekaavakkeen. Kuviossa 3. on avattu palautekaavakkeen tuloksia. Tulosten perusteella tunnin ilmapiiri oli positiivinen ja kannusti oppimiseen. Kaikki kokivat tunnin harjoitteet mielekkäiksi ja kokivat oppivansa uusia asioita tunnilla. Mielenkiintoista oli huomata, että tulosten perusteella ryhmäopetus oli kaikista oppilaista mielekästä, eikä kukaan kokenut yksilöopetuksen vähyyttä negatiivisena asiana. Kuvion viimeisessä kysymyksessä ”Koin yksilöopetuksen puutteen negatiivisena” viitataan perinteiseen työväenopiston tuntirakenteeseen.

Kuvio 3. Oppilailta kerätty kirjallinen palaute kolmannesta tunnista 11.3.2015

Viidessä palautteessa oppilaat kertoivat, että tunnilla oli mukavaa. Positiivisina asioina oppilaat mainitsivat eri työskentelytapojen yhdistelyn ja oman yksilöajan sisältyminen tuntiin. Kaksi oppilasta kertoi oppineensa uutta ja toinen heistä sanoi oppineensa enemmän kuin tavallisella oppitunnilla. Kolme oppilasta mainitsi erikseen pitäneensä tästä eri työskentelymuotoja sisältäneestä tunnista. Kysymykseen, jossa kysyimme mitkä harjoitteet olivat mielekkäimpiä näillä eri tunneilla, saimme muutaman tarkan vastauksen, muut palautteet olivat epämääräisempiä. Kolme oppilasta mainitsivat tulkinnan harjoittelun yhdeksi mielekkäimmistä. Kaksi oppilasta mainitsi pitäneensä kaikkien tuntien harjoitteista, eivätkä osanneet erotella niistä parhaimpia harjoituksia. Yksi oppilas mainitsi myös mielekkäimpinä harjoitteina erityisesti fyysiset harjoitteet sekä 2. tunnin kaanon-lauluharjoituksen.

Kaksi oppilasta ei osannut nimetä vaikeimpia harjoituksia. Yksi oppilas kertoi, että tunneilla ei ollut muuta vaikeaa kuin yksilölaulu. Yhden palautteen mukaan harjoitukset, joissa pitää käyttää kroppaa mukana, ovat joskus vaikeimpia ymmärtää. Yhtenä haastavana harjoituksena yksi oppilas mainitsi kaanon-laulun, mutta hän koki kuitenkin sen hyvänä. Yksi oppilas koki kolmimuunteisuuden harjoittelun olleen vaikeinta, mutta myös samalla mielenkiintoista.

6.4.4 Johtopäätökset kolmannesta tunnista

Sekä observoija, opettaja että oppilaat kokivat kolmannen tunnin hyvin mielekkääksi. Oppilaat olivat positiivisia sekä ilmaisivat myös tyytyväisyytensä siitä, että tunnista pieni hetki käytettiin jokaisen omaan vuoroon tulkita kappaleen tekstiä. Kaikki saivat siis tällä tunnilla laulaa myös yksin, vaikka suurin osa ajasta käytettiin yhdessä tekemiseen. Oppilaat ilmaisivat myös, että tällaista tuntimuotoa voisi olla kurssilla enemmänkin. Myös opettaja ja observoija olivat samaa mieltä. Kukaan oppilaista ei pitänyt ryhmässä harjoittelemista epämielikkäänä, mutta noin puolet ilmaisi yksilöopetuksen vähäisyyden lievänä miinuksena.

Oppilaat tuottivat tunnin aikana aikaisempiin tunteihin nähden paljon uusia äänensävyjä, jotka olivat heille itselleenkin yllättäviä. Suurin osa heittäytyi harjoituksiin ja hassuttelemaan hyvin, mutta sekä opettaja että observoija kokivat, että yhdelle oppilaista harjoitukset tuottivat lievää vaivaantuneisuutta. Laulun alkeisopetuksessa on tiedostettava, että kaikille tunteisiin heittäytyminen ja itsensä ilmaiseminen ei ole niin yksinkertaista. Jotkut saattavat kokea tällaisen jopa hyvin epämiellyttäväksi. Tämä saattaa johtua oppilaan omasta epävarmuudesta tai ryhmään kuulumattomuuden tunteesta.

Ryhmämuotoisia harjoituksia tehdessä tunnin ilmapiiri vaikutti rennolta, mutta muutamissa oppilaissa oli huomattavissa jännitystä, kun harjoittelimme kappaletta vuorotellen. Koemme, että erilaisia toimintatapoja sisältävä tunti kannattaa suunnitella tarkasti – miten toteuttaa vaihto ryhmämuotoisista harjoituksista yksilöharjoitteluun luontevasti. Toisaalta jotkut oppilaat vaikuttavat jännittävän lähes aina, kun tunnilla harjoitellaan yksittäin. Koimme kuitenkin, että eri harjoittelumuotojen käyttäminen toimi tunnilla hyvin. Jos verrataan yksilövuorotuntiin, oppilaat osallistuivat aktiivisemmin harjoituksiin suuremman osan tunnista, mutta ollessaan joissain harjoituksissa kuunteluoppilana, he vaikuttivat seuraavan muiden opettamista keskittyneemmin. Tällä tunnilla oppilaat seurasivat toistensa opetusta vain noin 15 minuuttia, kun taas yksilötunnilla he ovat kuunteluoppilaina noin tunnin ajan.

Kuten toisenkin tunnin johtopäätöksissä todettiin, ryhmätuntien suunnitteluun menee yllättävän paljon aikaa, niin myös tämän tunnin. Tämän tunnin kohdalla käytäviä asioita oli ehkä liiankin paljon ja niitä olisi voinut karsia osittain pois. Kaikkia suunnittelemissamme harjoitteita ei ehditty tunnilla myöskään käymään. Jos saisimme suunnitella tunnin uudestaan, jakaisimme tunnilla käytävät asiat kahdelle erilliselle kerralle.

7 Pohdinta

Case-tutkimuksessamme halusimme löytää toimivia työskentelymuotoja pop-laulun ryhmämuotoiseen opetukseen. Miten oppimisen ja ilmapiirin kokemukset muuttuivat tarkastelemillamme erilaisilla oppitunneilla? Keskeisenä havaintona huomasimme, että ryhmätyöskentelyä sisältäneet tunnit aktivoivat oppilaita enemmän kuin ”perinteinen” yksilöaikoja sisältänyt kansanopistotunti. Koimme myös, että ryhmässä harjoittelemisen vapautti ja rentoutti tunnin ilmapiiriä ja oppilaissa ei juuri ilmennyt jännittyneisyyttä toisin kuin yksilövuoroilla. Emme kokeneet, että observoijan läsnäolo olisi vaikuttanut jännityksen kasvamiseen, sillä observoija oli seuraamassa tunteja jo kurssin alkaessa. Mielestämme oppilaiden oppimiseen ja harjoitukseen keskittyminen vaikutti selvästi helpommalta tunneilla, jotka sisälsivät ryhmätöitä ja vuorovaikutusta. Oppilaat kuitenkin kokivat palautteiden mukaan ilmapiirin positiiviseksi kaikilla oppitunneilla ja molemmat, sekä yksilö- että ryhmäopetuksen yhtä lailla mielekkääksi. He myös kokivat oppineensa uutta jokaisella tunnilla riippumatta työskentelymuodosta.

Opinnäytetyömme tulokset olivat odotettuja, mutta yllätyimme osasta oppilaiden antamista palautteista. Oppilaiden positiiviset kokemukset yksilövuoroja sisältäneestä tunnista tulivat meille yllätyksenä, tosin pohdimme olisiko palautteet olleet erilaisia, jos yksilöaikoja sisältänyt tunti olisi ollut ryhmätuntien jälkeen. Tutkimuksemme palautteita tarkastellessa täytyy myös ottaa huomioon palautteen antajien suhde meihin tutkimuksen tekijöinä. Olemme molemmat olleet oppitunneilla läsnä, Henna Juvonen opettajana ja Salli Helminen observoijana. Tällaisissa tutkimustilanteissa tutkittavilla saattaa tiedostamattakin olla taipumusta miellyttää tutkimuksen tekijöitä. Välttääksemme miellyttämisen tarvetta teetimme tutkimuksen täysin anonymisti ja painotimme rehellisten vastausten merkitystä tutkimuksen todenmukaisuuden kannalta.

Otanta on työssämme pieni, joten voidaan pohtia, että tulokset saattaisivat olla hyvinkin erilaisia eri ryhmää seurattaessa. Jos tutkimus olisi kestänyt koko lukuvuoden ajan, tulokset voisivat silloinkin poiketa nykyisestä, vaikka kyseessä olisi sama ryhmä. Myös kurssin järjestäminen eri opettajan johdolla voisi vaikuttaa saatuihin tuloksiin hyvinkin paljon. Lisäksi pohdimme, vaikuttiko tutkimuksen tekeminen joidenkin oppilaiden poissaoloon tunneilta, sillä saman opettajan muilla kursseilla ei ilmennyt poissaoloja näin suuressa määrin saman lukukauden aikana. Joka tapauksessa koemme tutkimuksemme onnistuneen hyvin, pienestä otannasta huolimatta. Oppilaat olivat tyytyväisiä vaihteleviin tunteihin ja erilaisiin näkökulmiin. Olisimme ehkä toivoneet enemmän kriit-

tistä palautetta ja perusteluja oppilaiden palautteiden kautta, mutta olemme tyytyväisiä lopputulokseen.

Tulevaisuudessa käyttäisimme näitä kaikkia toimintamuotoja ryhmää opettaessa. Koekielisimme seuraavalla lukukaudella esimerkiksi sellaista suunnitelmaa, jossa kurssin alussa noin 2–3 kertaa pidettäisiin ryhmätyöskentelytunteja, jolloin harjoitukset toteutettaisiin yhtenä ryhmänä ja sen jälkeen vasta vähitellen siirryttäisiin yksilövuoroja sisältäviin tunteihin. Esimerkiksi kaksi ensimmäistä tuntia ryhmämuotoisena, kolmas tunti sisältäen erilaisia työskentelymuotoja ja loput tunneista sisältäen myös yksilöaikoja. Tällöin ryhmäyttäminen olisi helpompaa ja ryhmätyöskentely voisi vaikuttaa jopa vapauttavasti jännitykseen, jos ryhmä olisi yhtenäisempi ja tutustuisi kurssin alussa paremmin toisiinsa. Mahdollisesti ryhmätyöskentelyä sisältäviä tunteja voisi olla enemmänkin, etenkin opettaessa musiikkityylejä tai rytmiiikkaa. Kääntöpuolena tässä kehitysehdotuksessa on opettajan palkattoman työn määrän kasvaminen. Toisaalta opettaja voi käyttää suunnittelemaansa harjoituksiaan tulevaisuudessa muillakin kursseilla, joten suunnittelutyö ei mene hukkaan. Kuitenkin 12 kerran ryhmämuotoisen kurssin suunnitteluun menee runsaasti aikaa, joten siitä olisi kohtuullista saada korvaus. Kokeemme, että yksilöaikoja sisältävissä tunneissa on omat hyötynsä. Muiden edessä laalessa on mahdollista harjoitella esiintymistä, joten tällainen harjoittelumuoto toimii hyvin esimerkiksi ennen matineaa.

Pohdimme, voisiko oppilas kokea onnistumisia enemmän ja keskittyä laulamiseen, jos ryhmässä olisikin vähemmän opiskelijoita? Jos ryhmäkoot olisivat pienempiä, aikaa jokaisen lauluvuorolle jäisi luonnollisesti paljon enemmän. Tällöin muiden edessä laulamisesta johtuva jännitys voisi lieventyä, jos tilanteeseen ehtisi tottua pidemmän lauluvuoron aikana. Tosin ryhmäkokojen pienentämisessä on varmasti haasteena rahoitus, sillä kansalaisopistojen toiminta on riippuvainen valtion tuista. On selvää, että kansalaisopiston oppilasmäärällä ja hinnalla ei voida tarjota samaa kuin yksityistunneilla. Oppilaiden kriittisin palaute koski juuri yksilöaikojen lyhyyttä. Ratkaisuna tähän voisi toimia myös sellainen tuntisuunnitelma, jossa harjoituttaisiin puolta oppilaista aina joka toinen viikko ja toista puolikasta vuoroviikoin. Tällaisessa ratkaisumallissa tosin epäilemme, että osa kuunteluoppilaista saattaisi jättää puolet tunneista väliin ja kävisi vain omilla yksilöaikatunneillaan. Yksi selvä opetusaikaa lisäävä ja opettajan työtä helpottava tekijä olisi transponoivan sähköpianon käyttö oppitunneilla. Tällöin aikaa ei menisi hukkaan nuottien transponointiin, sillä tällaisella alkeiskurssilla ei voida vaatia, että oppilaat osaisivat itse transponoida nuottinsa. Ilman palkkaa ei voi myöskään olet-

taa, että opettaja transponoisi nuotteja vapaa-ajallaan, vaikka joskus näin tosiasiasa tapahtuukin. Myös valmiiden taustanauhojen käyttö voisi helpottaa opettajan työtaakkaa.

Ryhmän koostaminen taitotason mukaan voisi myös helpottaa kurssin suunnittelussa ja toteuttamisessa. Tosin tähän vaikuttaa taas rahalliset resurssit, sillä tasotestaaminen vaatii enemmän opettajan työtä. Tasotestauksen kautta voisi muodostaa taidoiltaan enemmän homogeenisiä ryhmiä. Erittäin heterogeenisten ryhmien opettamisessa haasteena on vaikeustasoltaan kaikille sopivien harjoitteiden teettäminen sekä sopivan etenemistahdin löytäminen. Toisaalta ryhmien monimuotoisuus on myös rikkaus, taidollisesti eri vaiheissa olevat laulajat saavat mahdollisesti vaikutteita toisiltaan. Täytyy myös muistaa, että kansalaisopiston opetuksessa tärkeitä arvoja ovat tasa-arvoisuus ja hyvinvointi, eli juuri tällaiselle matalan kynnyksen alkeiskurssille osallistumisen ehdoksi tasotestaus ei välttämättä sovi. Jatkossa olisi mielenkiintoista toteuttaa erilliset kurssit, joista toisessa tehtäisiin harjoitukset yhtenä ryhmänä, ja toinen kurssi, joka sisältäisi lähinnä yksilövuoroja. Näitä erilaisia kursseja voisi vertailla pidemmällä aikavälillä ja pyytää oppilailta palautetta kursseista. Lisäksi olisi kiinnostavaa vertailla kursseja, joiden painopisteet olisivat tarkemmin määriteltynä esimerkiksi siten, että yhdessä kurssissa painotetaan esitettävän ohjelmiston keräämistä ja toisessa laulutekniikan opiskelua.

Toivomme opinnäytetyömme tuottaneen uutta tietoa pop-laulun ryhmäopetukseen. Tutkimuksemme alussa emme löytäneet juurikaan aiempia julkaisuja kansalaisopistojen pop-laulun ryhmäopetuksesta tai laulun ryhmäopetuksen erilaisista työskentelymuodoista. Toivomme, että työmme voisi olla avuksi ryhmämuotoista opetusta aloitteleville laulunopettajille. Olisimme erittäin tyytyväisiä, jos tutkimuksemme voisi avata myös uusia näkökulmia pop-laulukurssien suunnitteluun kansanopistoissa, sekä vaikka ryhmäopetusta aloitteleville laulunopettajaryhmäjäille omien kurssien suunnittelussa. Tutkimustyötä aiheen parissa voisi tulevaisuudessa jatkaa esimerkiksi tarkkailemalla tämältyyppistä kurssia pidemmän ajanjakson ajan. Toinen mielenkiintoinen kulma olisi myös tutustua erikokoisiin opetettaviin ryhmiin ja tutkia vielä tarkemmin erilaisia työskentelymuotoja ja sitä, miten opetus on järjestetty. Kiinnostavaa olisi myös tutustua eritasoisiin ryhmiin ja tarkkailla niiden opetuksessa käytettyjä keinoja ja harjoitteita.

Laulun ryhmäopetuksen tutkiminen on auttanut meitä omassa opetustyössämme. Opinnäytetyön tekemisen jälkeen meistä tuntuu, että on helpompaa lähteä suunnitte-

lemaan ryhmäopetusta, toki ottaen huomioon aina millaisesta ryhmästä on kyse. Tutkimuksesta on siis ollut apua oman työn peilaamiseen ainakin kurssin opettajalle. Koemme saaneemme enemmän työkaluja ryhmänohjaamiseen työmme kautta.

Lähteet

Aalto, Mikko 2000. Ryppäästä ryhmäksi. Hausjärvi: My Generation Oy.

Amk, Viestintä ja media. Teorioita ryhmän kehitysvaiheista (Verkkodokumentti).

Saatavuus:

http://www2.amk.fi/mater/viestinta_ja_media/ryhmatyotaidot/files/ryhman_vaiheet/ryhmavaiheet1.htm

(luettu 14.4.2015)

Avoin Yliopisto, Sosiaalipsykologian peruskurssi (Verkkodokumentti).

Saatavuus: <http://www.uta.fi/avoinyliopisto/arkisto/sosiaalipsykologia/ryhmat.html>

(luettu 12.4.2015)

Gosen, Stefanie 2014. Social desirability in survey research: Can the list experiment provide the truth? Marburg: Phillips Universität Marburg (Verkkodokumentti).

Saatavuus: <http://archiv.ub.uni-marburg.de/diss/z2014/0228/pdf/dsg.pdf>

(luettu 22.4.2015)

Jauhiainen, Riitta & Eskola, Marjatta 1994. Ryhmäilmiö. Juva: WSOY.

Jyväskylän Yliopisto, Koppa, Tapaustutkimus (Verkkodokumentti).

Saatavuus:

<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/tapaustutkimus>

(luettu 25.3.2015)

Jyväskylän Yliopiston kielikeskus, Ryhmän määrittelyä (Verkkodokumentti).

Saatavuus:

https://kielikompassi.jyu.fi/puheviestinta/tietomajakka/maja_viestintaryhmassa_maarittely.shtml

(luettu 12.4.2015)

Jyväskylän Yliopiston kielikeskus, Tuckmanin ryhmän kehityksen vaiheet (Verkkodokumentti).

Saatavuus:

https://kielikompassi.jyu.fi/puheviestinta/tietomajakka/maja_viestintaryhmassa_maaritley_kehitysvaiheet.shtml

(luettu 14.4.2015)

Kansalaisopistot pähkinänkuoressa (verkkodokumentti).

Saatavuus:

<http://www.kansalaisopistot.fi/kansalaisopistot-pahkinankuoressa/>

(luettu 6.4.2015)

Kesälä, Ulla 2005. Yksin vai yhdessä? Helsinki: Sibelius-Akatemia.

Kukkamäki, Päivi 2002. Laulun myötä kasvuun (väitöskirja). Helsinki: Yliopistopaino.

Kuula, Arja 2006. Tutkimusetiikka. Jyväskylä: Gummerus.

Mast, Ryhmäyttämisosas, Euroopan sosiaalirahasto (verkkodokumentti).

Saatavuus: <http://www.mastohjaus.fi/pdf/Ryhmayttamisopas.pdf> (luettu 25.4.2015)

Mattila, Tuula 1987. Ryhmä- ja yksittäisopetuksen vertailua pianonsoiton alkeisopetuksessa. Helsinki: Sibelius-Akatemia.

Opiston opetussuunnitelma ja kurssikuvaus 2015.

Tarkkoja lähdetietoja ei ilmoiteta tutkimuskohteen anonymiteetin säilyttämiseksi.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

VirtuaaliAMK-verkosto, Case-tutkimus (Verkkodokumentti).

Saatavuus:

<http://www2.amk.fi/digma.fi/www.amk.fi/opintojaksot/0709019/1193463890749/1193464144782/1194348546586/1194356433452.html>

(luettu 23.2.2015)

Ryhmäyttäminen

Ryhmäyttämisleikkejä joita teetätimme case-ryhmälle:

1. "Kanikani"

Tässä leikissä oppilaat seisovat ringissä. Yksi on pääkani, joka laittaa etu- ja keskisormen molemmilla käsillä päänsä päälle, heiluttaa sormia ja hokee "kanikanikani". Vasemmalla puolella oleva henkilö nostaa oikean käden päänsä yläpuolelle ja hokee samaa ja oikealla puolella oleva nostaa vasemman käden ja hokee samaa. Pääkani lähettää viestin eteenpäin osoittamalla jotain henkilöä piirissä ja näin osoitetusta henkilöstä tulee pääkani ja vuoro siirtyy eteenpäin. Sama toistuu niin kauan kun leikkiä halutaan jatkaa. Leikkiä voi vaikeuttaa nopeuttamalla rytmiä, jolloin tahattomia sekaannuksia sattuu helpommin ja ilmapiiri vapautuu. Leikin tarkoitus on hassutella ja luoda mukavaa ilmapiiriä ryhmäläisten kesken. Käyttämässämme case-tutkimuksessa leikki onnistui erittäin hyvin ja sai oppilaat nauramaan omille virheilleen. Tämä harjoite on niin sanottu klassikko, jota on käytetty niin teatteri- kuin musiikkipiireissä jo vuosia.

2. Numeroleikki

Tämä leikki voidaan tehdä pareittain tai trio/kvartetti ryhmänä. Case-ryhmässämme käytimme versiota pareittain. Pariversiossa seisotaan vastakkain ja sanotaan numerot 1, 2 ja 3 vuorotellen ohjaajan antamassa tempossa. Jos harjoituksen osapuolet olisivat Salli ja Henna, Salli sanoisi numeron 1, Henna numeron 2, Salli numeron 3, Henna numeron 1 ja niin edespäin. Kun ensimmäinen osio toimii moitteettomasti tempossa, tehtävää vaikeutetaan. Esimerkiksi numero 2 korvataan taputuksella tai muulla kehollisella liikkeellä, jolloin numeroa ei sanota enää ääneen. Jos tehtävää halutaan vielä vaikeuttaa, numerot 1 ja 3 voidaan korvata esimerkiksi omalla nimellä tai muulla ääninähdyksellä tai eleellä. Koska halusimme oppilaiden oppivan toistensa nimet, lisäsimme oppilaiden omat nimet numeron 3 kohdalle ja vaihdoimme tasaisin väliajoin pareja, jolloin nimetkin tulivat tutuiksi huomaamatta. Jos oppilaita ei ole tasalukuinen määrä, voi harjoituksen toteuttaa myös kolmen tai neljän ihmisen ryhmissä. Kolmen ihmisen versiossa lasketaan neljään tai viiteen ja samalla kaavalla tehdään niin sanottuja "ghost-laskuja" kehon liikkeillä. Harjoituksen tempo kannattaa aluksi pitää melko rauhallisena, mutta sitä voi lisätä pikku hiljaa harjoituksen edetessä. Harjoitus vaikuttaa

helpolta, mutta muuttuukin yllättävän vaikeaksi, hauskaksi ja fyysiseksi. Tämä harjoitus toimii kaikenikäisille ja murtaa jään helposti ja hausalla tavalla.

Ensimmäisen tunnin harjoitteet

1. Huh-hha-hi-hha -hiihto

Tässä harjoituksessa aktivoidaan kehoa, tukilihaksistoa, palleaa ja hengitysrytmiä. Harjoituksessa kädet tekevät liioitellusti niin sanottua hiihtoliikettä, vuorokäsin heiluen joustavasti edestakaisin. Myös polvet joustavat käsien käydessä alhaalla. Kun hiihtoliikettä suoritetaan, pidetään rytmiä yllä toistamalla tavuja ”huh-hha-hi-hha” äänekkäästi puusuttaen. Täten saadaan pallea liikkumaan ja tukilihaksisto aktiiviseksi. Hengitys on nopeaa, mutta luonnollista ilman virtausta sekä kehon lihakset lämpenevät yllättävän nopeasti. Opettaja voi hidastaa ja nopeuttaa hiihtotempoa ja oppilaat joutuvatkin seuraamaan tarkasti muuttuvaa rytmiä.

2. Kielenvenytysjumppa

Kieltä pyöritetään ympäri suurieleisesti huulten sisäpuolelta kellon viisarin omaisesti. Ensin harjoitus tehdään pyörittämällä kieltä yhteen suuntaan kahdeksan kertaa ja toistetaan sama toiseen suuntaan. Tämä harjoitus venyttää kielenkantaa ja lisää kielen liikelaajuutta. Harjoitusta voidaan jatkaa pyörittämällä kieltä taas vastakkaiseen suuntaan kuin aikaisemmin ja vähentämällä kierros lukuja esimerkiksi 6 ja 6 , 4 ja 4, 2 ja 2 ja lopulta yksi kertaa kumpaakin suuntaan. Tällöin harjoituksesta tulee rankempi, varsinkin jos kielessä tai kielen kannassa on kireyttä.

3. Kielen ja leuan eriyttämisharjoitus

Harjoituksessa suu on auki ja leuka rento, vain kieli tekee töitä. Avataan ääntä duuri-kolmisoinnuilla puhtaasta kvintistä aloittaen lopettaen lähtösäveleen. Toistetaan tavuja la-la-le-le-lii (V-V-III-III-I). Tarkoituksena on saada kieli ja leuka erillisiksi toimijoiksi, niin että leuka ei lähde mukaan tekemään tekstiä vaan pysyy rentona auki koko harjoituksen ajan ja vain kieli on aktiivinen. Tässä harjoitteessa kielen kärjen aktiivisuutta haetaan erityisesti L-kirjaimella ja pyritään tuomaan resonanssi vokaalien myötä suun etuosaan. Harjoitus eriyttää siis kielen ja leuan toimintaa. Jos harjoitusta halutaan soveltaa niin, että pelkästään leuka aktivoituu ja kieli on rento, voi L-kirjaimen muuttaa V-kirjaimeksi.

Toisen tunnin harjoitteet

1. Lämmittelyharjoitus: Hengityshissi

Rullataan ylävartalo nikama nikamalta alas ja roikotetaan käsiä lattian rajassa rauhallisesti sisään hengittäen. Noustaan s-suhinalla, ulos hengittäen, muutama sentti ylöspäin. Pidetään tauko ja rentoutetaan keho hengittämällä nenänkautta rauhallisesti sisään. Yritetään löytää tunne siitä, että sisäänhengityksen kautta kyljet ja selkä rentoutuvat. Tämä toistuu niin kauan kuin kaikki ovat ylhäällä seisoma asennossa. Suhisemalla sillä uloshengittäen kontrolloidaan ulostulevaa ilmanpainetta. Tarkoituksena on tarkkailla omaa hengitystä, minne ilma virtaa kyljissä ja miten oma keho toimii hengityksen aikana.

2. Äänenavaus: Tuki ja resonointi

Harjoituksessa avataan ääntä suu kiinni m-kirjaimella liukuen priimistä isoon sekuntiin ja takaisin (I-II-I). Pyritään pitämään leuka mahdollisimman rentona. Apuna voi käyttää esimerkiksi kämmeniä poskilla, jolloin leuan liikettä on helpompi hallinnoida. Myös tunne siitä, kun ääni menee ylös, leuka menee samalla alas, voi auttaa leuan rentouttamisessa. M-liukua tehdessä voi assosoida maistavansa esimerkiksi jotain hyvää, jotta hymyn kautta kurkunpää nousee hiukan ylemmäksi, ja auttaa oppilaita, joilla on taipumusta painaa kurkunpää turhaan alas. Tämä voi auttaa myös suun sisäisen resonanssion tuomisessa eteen sekä mahdollistaa resonanssion tunteen kasvojen alueella.

Samalla m-liulla voi hakea myös oman kehon tuntemusta tukilihaksistosta. Kädet siirretään alaselälle sormet salmiakkikuvioon. Kun m-liuku menee ylöspäin, haetaan alaselän lihasten liikkumista sivusuuntaisesti käsien alla. Myös kädet/salmiakkikuvio saavat laajentua lihasten mukana. Tarkoitus on konkretisoida liikkeen tuntu alaselän lihaksissa ja lihasten hahmottamisessa.

3. Kolmimuunteisuus ja tasajakoisuus

Aloittelevien laulajien on usein vaikea hahmottaa kolmimuunteisen ja tasajakoisen rytmien eroja. Kolmimuunteista rytmiä ei usein kirjoiteta auki, joten kappaleet jotka ovat tarkoitettu luettavaksi kolmimuunteisena ovat suurimmaksi osaksi nuotinnettu tasaja-

koisten rytmien mukaan. Tällöin nuotissa on merkintä kahdeksasosatriolista, jonka kaksi ensimmäistä kahdeksasosaa on sidottu yhteen. Hahmottamisen avuksi rytmiä harjoitellaan selkeillä suomenkielisillä sanoilla; juna ja laiva. Sanottaessa sana juna rytmittyy tasajakoisesti kahtena kahdeksasosana. Sana laiva taas kuvaa kolmimuunteisia kahdeksasosia ja lausuttaessa lai-tavu on pidempi kuin va-tavu. Harjoitteessa laitetaan oppilaat toistamaan yhtä sanaa monta kertaa peräkkäin, esimerkiksi juna-juna-juna-juna, jolloin tasajakoisuus tulee esille paremmin ja huomataan, että molemmat tavut kestää saman verran. Sama toistetaan laiva sanan kanssa, jolloin kolmimuunteisuus erottuu paremmin. Oppilaat voivat vertailla sanojen rytmisiä eroja.

Tämän jälkeen sanan laiva voi muuttua esimerkiksi muotoon duuba. Kun aletaan hioimaan kolmimuunteista rytmiä, tavupainotuksiin täytyy kiinnittää huomiota. Kolmimuunteisissa kahdeksasosissa painotetaan viimeistä kahdeksasosaa, joka esimerkiksi tapauksessa on duuba-sanana jälkimminen tavu ba. Aksentointi on tärkeää svengauvuuden ja tyylinmukaisuuden kannalta. Harjoittelua voidaan toteuttaa esimerkiksi ringissä, niin että kaikki pitävät yhteistä pulssia 4/4-tahtilajin kakkos- ja nelosiskuilla vaikkapa sormia napsuttaen. Opettaja antaa tahdin pituisia rytmiesimerkkejä ja oppilaat toistavat perässä. Harjoitusta voidaan soveltaa niin, että oppilaat saavat myös itse keksiä rytmiesimerkkejä, joita muut toistavat. Omien rytmien keksiminen saattaa monille olla yllättävän hankalaa, mutta harjoitus on hauska ja usein myös murtaa jäätä helpolla tavalla.

Kolmannen tunnin harjoitteet

1. Tukilihaksen aktivoimisharjoitus

Harjoitus aloitetaan laittamalla kädet sivuille lonkkaluun yläpuolelle, jotta harjoitusta tehdessä on helpompi havainnoida kylkien liikettä. Toistetaan voimakkaasti tempossa yhden neljäsosan kestäviä konsonatteja R-P-T-K. Tämän jälkeen voidaan mukaan ottaa hyvin kirkas ja pistävä S-kirjain ja suhiseva Shu-äänne, joita kumpaakin on vuoroitellen kaksi kappaletta S-S-Shu-Shu toistaen kerran. Lopuksi puolinuotein fut-fut ja whuit-whuit taas kerran toistaen. Voimakkaat ja nopeat äänteet aktivoivat hengitystuki- lihaksia ja lihasten liikkuminen tuntuu käsien alla. Myös suu ja huulet toimivat harjoituksessa aktiivisesti ja suureleisesti.

2. Kontaktiharjoitus

Kävellään vapaasti opetustilassa ja otetaan katsekontakti ohi kulkevaan ihmiseen. Hetken päästä mukaan otetaan kättely ja lopulta kättelyn yhteydessä voidaan päästää eri äänteitä, kuten esimerkiksi cowboy-mielikuvan avulla tehty korkea huudahdus "Jiihaa" tai vaikka suden ulvontaa. Tämän harjoituksen tarkoituksena on saada kontaktia muihin oppilaisiin, pelleillä äänellä ja vapauttaa tunnelmaa.

3. Äänenavaus

Avataan ääntä jaa-äänteellä pienellä liu'ulla duuriasteikkon toonikasta terssiin ja takaisin toonikaan, dominanttiin ja lopuksi jälleen toonikaan (I-III-I-V-I). Harjoituksessa pidetään kiinni parin kädestä kättelyasennossa, jalat lähellä parin jalkoja. Laulaessa nojataan taaksepäin. Harjoitus aktivoi tukilihaksia.

4. Tunnetilaharjoitus

Kuunnellaan erilaisia ääniesimerkkejä eri tunnetiloissa lauletuista kappaleista. Tunnetiloina voi olla esimerkiksi iloinen, surullinen, rakastunut ja vihainen. Yritetään matkia tunnetiloja konkreettisesti ilmein ja äänellisesti. Pohditaan, miten erilaisia äänensävyjä voi tuottaa ja miten ne kuuluvat äänessä. Harjoituksen tarkoituksena on havainnollistaa

oppilaille, kuinka paljon erilaisia äänenvärejä heistä löytyy ja kuinka niitä voi käyttää tulkinnassa hyväkseen.

Tunnilla kuuntelemamme ääniesimerkit:

1. Hakuna Matata (suomi), esittäjät: Paavo Kerosuo, Christopher Romberg, Pirkka-Pekka Petelius, Pekka Laiho
<https://www.youtube.com/watch?v=XZaXD8DPo9k>
2. Be prepared (englanti), esittäjä: Jeremy Irons
<https://www.youtube.com/watch?v=XkU23m6yX04>
3. A Whole new world (englanti), esimerkki noin kohdasta 1.20, esittäjä: Regina Belle, Peabo Bryson
<https://www.youtube.com/watch?v=-kl4hJ4j48s>
4. Ne me quitte pas (ranska), esimerkki noin kohdasta 2.45, esittäjä: Edith Piaf
<https://www.youtube.com/watch?v=sIHjkszsAKs>
5. Don't cry for me Argentina (englanti), esimerkki noin kohdasta 0.45, Elaine Paige
<https://www.youtube.com/watch?v=ciOaIIcSUao&list=RDciOaIIcSUao>

5. Tulkinta

Kappaletta laulettaessa kerrotaan aina tarinaa. Siksi onkin tärkeä pohtia, minkälaisen viestin haluaa kuulijalle välittää ja millaisin keinoin se saadaan tuotua mukaan itse kappaleeseen. Alleviivataan kappaleesta itselle tärkeät sanat, yksi sana per lause. Pohditaan, miten lauseen merkitys muuttuu, jos painotetaan lauseessa eri sanoja. Tulkinnallinen näkökulma muuttuu painotusten myötä ja jopa sanan merkitys voi muuttua riippuen painotettavasta sanasta.

Keinoja treenauttaa tulkintaa / Mitkä asiat vaikuttavat tulkinnan välittymiseen:

- saundi → millaisella äänenvärillä laulamme tietyn fraasin

- sanapainotukset, tekstin tulkinta
- äänenvoimakkuus
- ilmeet
- kenelle laulat
 - kolme kohdetta: itselle, yleisölle, jollekin tietylle henkilölle
- läsnäolo